

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

DOPD

ATID

ΒΑΣΙΛΗ ΔΑΛΑ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Μετάφραση
ΠΑΝΟΥ ΤΣΟΥΚΑ

* ΣΥΛΛΟΓΗ *
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΡΙΩΝΗ
ΔΩΡΙΣΤΗ ΤΟΥ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΚΙΣΙΛΙΑΝΗΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 56219
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 18/6/2015
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

ΕΚΔΟΤΙΚΟ «8 ΝΟΕΜΒΡΗ»
ΤΙΡΑΝΑ, 1981

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

• ΕΥΛΟΓΗ •
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΕΠΙΘΥΜΙΑ
ΒΟΛΤΙ 110 10 ΕΥΛΟΓΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

«ΕΣΥ, ΑΛΒΑΝΙΑ, ΜΟΥ ΔΙΝΕΙΣ ΤΙΜΗ...»

Μιά 'Ανθολογία είναι πάντα μόνο μία συλλογή διαλεχτών ποιημάτων ή πεζογραφημάτων· συνεπώς είναι μέρος ενός όλου και δέ μπορεί νά τό παρουσιάσει πλέρια. "Ετσι συμβαίνει και μέ τούτο τόν τόμο άλβανικής ποίησης, πού δίνεται στους άναγνώστες στά έλληνικά.

Τούτ' ή 'Ανθολογία άποτελείται από δύο μέρη: τό ένα περιλαμβάνει έκλεχτά δημοτικά τραγούδια και τό άλλο ποιήματα από τή γραφή δημιουργία.

1

Στό μεγάλο πνευματικό θησαυρό τής προφορικής λογοτεχνίας τών λαών, ό άλβανικός λαός—ένας από τούς άρχαιότερους τής Εύρώπης—έχει τό δικό του αύθεντικό, άνεπανάληφτο και άναντικατάστατο μοιράδι, μέ τά δικά του χαρακτηριστικά γνωρίσματα τής άντρείας και τής λαϊκής σοφίας, τής άγάπης για τή λευτεριά και τήν πατρίδα, τής μπέσας, εύγένειας και γενναιοδωρίας, τής εύαισθησίας και τής φλογερής ήρωικής όρμής.

Σ' όλους τούς λαούς, ιδιαίτερα όμως σ' εκείνους, πού ή ιστοριογραφία τους έξελίχτηκε σχετικά άργότερα από τίς διανοητικές τους δυνάμεις, ή λαϊκή δημιουργία μένει μιά έμμετρη αύτοβιογραφία μέ τή μελωδία, τά χρώματα και τούς ρυθμούς

της, μένει μαρτυριά τῆς διαιώνισης τῶν μεγάλων περιστατικῶν στή ροή τῶν ὑλικῶν καί πνευματικῶν ἀλλαγῶν τους. Τό ἴδιο συνέβηκε καί μέ τήν προφορική λογοτεχνία τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ. Ἀπό τίς τελετουργίες ἀκόμα, πού στίς παλιές μορφές τοῦ πρωτόγονου συγκρητισμοῦ ἐκφράζαν τίς ἐπίσημες τελετές τῆς γέννησης, τῆς παντρειάς καί τοῦ θανάτου, τῶν ἐποχῶν τοῦ χρόνου ἢ τίς κινήσεις τῆς δουλιᾶς, τήν ἀδιάκοπη πάλη τοῦ ἀνθρώπου μέ τή φύση γιά τήν κατάχτησή της καί ὡς τίς μέρες μας, μεσολαβοῦν αἰῶνες ὀλόκληροι γεμάτοι ἀπότομες, ἱστορικές καί κοινωνικές στροφές, ταξικούς ἀγῶνες, γιγάντιες προσπάθειες τῶν μαζῶν, γλυκιές συγκινήσεις καί θρυλικές πράξεις μιᾶς ὑψιστης αἰσθητικῆς ὁμορφιάς.

Ἄς διαβάσομε προσεχτικά τό ντόπιο λυρικό δημοτικό τραγούδι «Βελάζει ἡ προβατίνα στό βουνό», πού εἶναι ἓνα ἀπό τά ἀρχαιότερα καί τά τρυφερότερα ἀλβανικά τραγούδια, ἢ ἄς πάρομε τή μπαλλάντα τῶν Ἀρμπερέσηδων τῆς Ἰταλίας¹⁾ «Ἡ Ντορουντίνα», πού ὅμοια της δέ βρίσκεις σέ πολλούς ἄλλους λαούς, καί θά πειστοῦμε μέ τί δημιουργική δύναμη ἀπέδωσαν οἱ ἀνώνυμοι ποιητές—ἀπλοί βοσκοί κι ἀγρότες—τό βαθύ πόνο τῆς ἀγάπης, τό μεγάλο καημό γιά τόν χαμό τοῦ δικοῦ τους, τό φλογερό πόθο γιά τή ζωή.

Ἐψηλή ψυχική ἔνταση ἐκφράζουν τό ἔπος τῶν ἀντρειωμένων, οἱ ραψωδίες καί οἱ μπαλλάντες πού τραγουδιοῦνται μέ τή συνοδεία λαοῦτου καί τσιφτελιού, ὅπως καί τά ἥρωικά πολυφωνικά ἔπη μέ τό ἴσο τους. Νομίζεις πῶς μέ τίς ἴδιες διαστάσεις τῆς τραχειᾶς φύσης, τῆς περήφανης, μεγαλειώδικης καί γοητευτικῆς, ξεπηδοῦν καί πάλι μπροστά μας, ἀπό τά σπλάχνα της, οἱ ἀνθρώπινες μάζες καί οἱ ἥρωες, τά κατορθώματα καί τά φρονήματα, οἱ θυσίες καί οἱ νίκες. Ἡ σωματική ὁμορφιά τῆς Τανούσια, πού τά χαρακτηριστικά της συγκρίνονται μέ τά ἀπλά καί γενικότερα στοιχεῖα τῆς γενέτειρας, ἡ ὑπέρτατη θυσία τῶν ἀνθρώπων γιά νά οἰκοδομηθεῖ καί στεργιώσει τό κάστρο αὐτοάμυνας Ροζαφάτ, τό πνεῦμα αὐταπάρνησης ἑνός Γκέργκι Ἐλέζ Ἀλία γιά τήν υπεράσπιση τῆς γενέτειράς του,

1) Ἀρμπερέσοι = οἱ Ἀλβανοί τῆ Ἰταλίας

πού συμβολίζει ὄλο τό λαό του ἐνάντια σ' ὄλους τούς ξένους ἄρπαγες βάουλους, εἶναι μόνο ὀρισμένες στιγμές πού δείχνουν ἀνάγλυφα ὄλη τή ζωή καί τήν πάλη τῶν Ἀλβανῶν στό πάτριο ἔδαφος.

Σέ καθορισμένες ἱστορικές καταστάσεις, ἡ κάθοδος ξένων ἐπιδρομῶν ἐξανάγκασε τόν ἄλβανικό λαό νά πάρει δίπλα τά ψηλά βουνά, νά βρεθεῖ ἀντιμέτωπος στήν πιό ἄγρια ἐχθρική θύελλα καί νά διατηρήσει ἐκεῖ ζωντανό τό πνεῦμα τῆς αὐτοῦπεράσπισής του, ἢ ἐξανάγκασε μιά μερίδα, νά ἐγκαταλείψει μέ ψυχικό σπαραγμό τή χώρα καί νά φύγει σέ ξένα χώματα, μόνο καί μόνο γιά νά μή παραδόσει στούς ἐχτρούς τήν ἄλβανική της ἀξιοπρέπεια. Γέννημα, λοιπόν, καί συνταίριασμα αὐτῆς τῆς ἱστορικής κατάστασης εἶναι τά πικρά τραγούδια, πού τά λέμε «Νοσταλγικά», «Τραγούδια τῆς ξενιτιᾶς». Ἐνα ὀλόκληρο ἔπος ἀντίστασης καί μιά ὀλόκληρη λυρική ποίηση γεμάτη νοσταλγία γιά τή γῆ τῶν προγόνων καί ἀποθυμιά γιά τή «Μεγάλη Ἐποχή», δηλαδή τήν ἐποχή τῶν ἀγώνων τοῦ ἄλβανικοῦ λαοῦ κάτω ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ ἥρωα Γκέργκι Καστριώτη - Σκεντέρμπεη ἐνάντια στούς Ὀσμανλήδες ἐπιδρομείς εἶναι καί τά μοτίβα τῆς ποίησης τῶν ὑπερπόντιων ἀδερφῶν μας Ἀλβανῶν, πού μετανάστευσαν ἀπό τήν πατρίδα τους καί ἐγκαταστάθηκαν στήν Καλαβρία καί τή Σικελία. Ἐνας ὀλόκληρος κύκλος τραγουδιῶν τῆς ξενιτιᾶς δημιουργήθηκε καί ἀναφέρεται στ' ἄλλα μας ἀδέρφια πού γιά πολιτικούς, οἰκονομικούς, κοινωνικούς καί ἠθικούς λόγους πήραν τά μάτια τους κι ἔφυγαν στά ξένα γιά νά ἐξασφαλίσουν μέ κόπο τή μπουκιά τους, νά συντηρήσουν κάπως τήν οἰκογένεια ἢ νά διαφύλαξαν τήν ἐθνική τους φυσιογνωμία. «Ἐμεινα, σύντροφοι, ἔμεινα!», εἶναι χαρακτηριστικό παράδειγμα αὐτῶν τῶν πραγματικά θλιβερῶν τραγουδιῶν.

Ἡ ἱστορία κάθε λαοῦ εἶναι ἱστορία τῆς πάλης τῶν κοινωνικῶν τάξεων, εἶναι ἡ ἱστορία τῶν μαζικῶν κινήματων ἐνάντια στούς καταπιεστές καί ἐκμεταλλευτές γιά τή λευτεριά καί τήν ἐθνική ἀνεξαρτησία, γιά κοινωνική δικαιοσύνη καί

έθνική πρόοδο, γιά τή δημοκρατία καί τήν εὐημερία. Ἡ προφορική δημιουργία τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ καθρεφτίζει αὐτή τήν ἀδιάκοπη πάλη στήν ποίηση καί στόν πεζό λόγο, στά παραμύθια καί στά γνωμικά, στούς ἀπόλογους καί στή μυθολογία. Αἱματηρό ἀγώνα διεξήγαγαν οἱ πλατιές φιλελεύθερες μάζες τῆς πατριωτικῆς ἀγροτιᾶς ἐνάντια στούς ξένους κατακτητές καί τό ντόπιο φεουδαρχισμό. Τό τραγούδι «Τοῦ Χαλίλ Γκάσι», λογουχάρη, εἶναι ἓνα ἀπό τά καλύτερα στό εἶδος του τραγούδια πού τραγούδησε ἡ ἀγροτιά, γι' αὐτή τήν πάλη. Ἰδιαίτερα στά χρόνια τῆς Ἐθνικῆς Ἀναγέννησης καί στήν περίοδο πού ἀκολούθησε, στή λογοτεχνία τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ καθρεφτίζονται οἱ σπουδαιότερες στιγμές τῆς ζωῆς του: ἡ πάλη του ἐνάντια στούς ὀθωμανούς κατακτητές γιά τήν ἐδαφική του ἀκεραιότητα, τήν ἐθνική του ἀνεξαρτησία καί τήν ἐγκαθίδρυση ἑνός δημοκρατικοῦ καθεστῶτος· ἡ πάλη τῆς φτωχολογιᾶς ἐνάντια στούς πουλημένους ἄρχοντες καί τόν ἀντιδραστικό κλῆρο· τό ἱστορικό γεγονός τῆς ὑψωσης τῆς ἐθνικῆς σημαίας στήν Αὐλώνα καί ὁ σχηματισμός τοῦ πρώτου ἐθνικοῦ κράτους (28 Νοέμβρη 1912)· ὁ ἀντιιμπεριαλιστικός πόλεμος τῆς Αὐλώνας (1920)· ἡ ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Ἰνούνη (1924)· ἡ ἀντίσταση στό μοναρχικό ἀστοφεουδαρχικό καθεστῶς τοῦ Α. Ζώγκου (1924-1939) κ.ἄ. Ἐνδοξη ἐποποιία ἔγραψε ὁ λαός μας στά χρόνια τοῦ Ἀντιφασιστικοῦ Ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ Ἀγώνα κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἀλβανίας μ' ἐπικεφαλῆς τό Γενικό Ἀρχηγό μας, σύντροφο Ἐνβέρ Χότζια. Ὁ πατριωτισμός καί ὁ δημοκρατισμός τοῦ λαοῦ, ἡ ἀφοσίωση καί αὐταπάρνησή του γιά λευτεριά καί ἀνεξαρτησία, ἐκδηλώθηκαν σ' ὄλο τους τό μεγαλεῖο σ' αὐτή τήν ἐποποιία. Ἡ λαογραφία καί ἡ τεχνική λογοτεχνία πού δημιουργήθηκαν στή διάρκεια αὐτοῦ τοῦ θρυλικοῦ ἀγώνα, ἀπεικόνισαν μέ ζωντάνια τά σπουδαιότερα γεγονότα, τό ἔργο τῶν παρτιζάνικων μαζῶν, τῶν ἡρώων, τῶν κομμουνιστῶν καί πατριωτῶν. Τά παρτιζάνικα τραγούδια ἔγιναν βόμβα καί σημαία γιά ἡρωικές πράξεις, ριζοβόλησαν βαθιά στή συνείδηση τοῦ ἔθνους, στέκουν ἀκόμα καί σήμερα καί θά στέκουν σάν μεγάλη καί ἀξιόλογη συμβολή

στήν πατριωτική και επαναστατική διαπαιδαγώγηση. Αὐτά τὰ τραγούδια εἶναι δημιούργημα τῶν μαζῶν καί τῶν συγγραφέων πού συνδέονταν μέ τόν Ἀντιφασιστικό Ἐθνικοαπελευθερωτικό Ἀγώνα καί ἀποτέλεσαν τό θεμέλιο ἐκείνης τῆς μεθόδου καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, πού καθιερώθηκε σάν ἀλβανική μέθοδος τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ. «Θά βγῶ στό βουνό», «Τό τραγούδι τῆς Μίνε Πέζα», «Τό τραγούδι τοῦ Ἀσίμ Ζενέλι», «Οἱ σταυραετοί παρτιζάνοι», «Οἱ ψιλές κορφές ἐκεῖνες πῶς ἀχοῦνε», «Τό ἐμβατήριο τῆς I Ταξιαρχίας Κρούσης», «Ὁ ὕμνος τοῦ Στρατοῦ» κλπ, εἶναι μόνο ἓνα ἀντιπροσωπευτικό μέρος αὐτῶν τῶν τραγουδιῶν.

Ἡ λαογραφία ἀνθίζει, ὅσο ποτέ ἄλλοτε, σήμερα, στίς συνθήκες τῆς ἐπανάστασης, τῆς οἰκοδόμησης καί τῆς υπεράσπισης τοῦ σοσιαλισμοῦ. Τά τραγούδια «Ἀχολόγησε ὁ λόγος τοῦ Κόμματος», «Βγήκε ὁ ἴδιος ὁ Ἐνβέρ Χότζια», κλπ, εἶναι ζωντανή μαρτυρία. Τό ἐθνικό λαογραφικό φεστιβάλ τοῦ Ἀργυροκάστρου, πού εἶναι πιά παραδοσιακό στήν Ἀλβανία, εἶναι μιά λαϊκή ἐκδήλωση γιά ὅλο τόν πλοῦτο τοῦ περιεχομένου καί τήν ποικιλομορφία τῆς ἔκφρασης τῆς λαογραφίας, τή γλαφυρότητα καί τό ἐπικό ὕφος, τό λεξιλόγιο καί τή φρασεολογία.

Ὁ λαός εἶναι ὑποκείμενο καί ταυτόχρονα ἀντικείμενο τῆς καλλιτεχνίας του. Ὁ ἀλβανικός λαός, στίς συνθήκες τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀναπτέρωσε τή δημιουργική του δραστηριότητα, ἀνέβηκε στή σκηνή τῆς τέχνης καί ἔγινε ἀληθινά ὑποκείμενο τῆς αἰσθητικῆς ἀφομοίωσης τῆς πραγματικότητας, καθώς καί ἀντικείμενο τῆς καλλιτεχνικῆς του δημιουργίας.

Μέ τίς προσπάθειές του γιά τήν ἐθνική καί κοινωνική του ἀπελευθέρωση, ὁ ἀλβανικός λαός ἔδωσε πάντα τή συμβολή του στήν κοινή υπόθεση τῶν ἄλλων λαῶν. Ἦξερε πάντα νά ξεχωρίζει καλά τούς φίλους ἀπό τούς ἐχθρούς· ἐνώθηκε μέ τούς φίλους του καί πολέμησε τούς ἐχθρούς του καί τούς ἐχθρούς τῶν ἄλλων λαῶν. Σέ τούτη τήν Ἀνθολογία δίνονται δυό ἀλβανικά δημοτικά τραγούδια, ἀφιερωμένα στό Φῶτο Τζαβέλα καί τό Μάρκο Μπό-

τσαρη, πού πολέμησαν ήρωικά γιά τή λευτεριά καί τήν άνεξαρτησία του έλληνικού λαού· επίσης δίνεται καί τό ποίημα του Ναΐμ Φράσιερι «Ο άληθής πόθος των Σκιπετάρων» μεταγλωττισμένο, στή δημοτική, πού μαρτυρεί τή σωστή αντίληψη πού είχε ο μέγας ποιητής τής Αναγέννησης γιά τίς σχέσεις του άλβανικού λαού μέ τούς άλλους λαούς.

2

Σύμφωνα μέ τά δoσμένα, ή γραφή τής άλβανικής γλώσσας αρχίζει από τό XIV αιώνα, αλλά ως τώρα γνωρίζαμε σαν πρώτο ντοκουμέντο γραφής τής άλβανικής τή φόρμουλα βάφτισης του Πάλι "Ενγκελ, πού ανάγεται στά 1462. Τό πρώτο γραφτό λογοτεχνικό μνημείο τής άλβανικής είναι τό «Μεσάρι» (Ή λειτουργία), του Γκιόν Μπουζούκου, πού εκδόθηκε τό 1555. Μ' αυτό άρχισε στή Βόρειο Άλβανία ή θρησκευτική διδασκαλική λογοτεχνία μέ λατινικό αλφάβητο, πού είχε, έστω καί λίγο, τήν απήχησή της στή μή κληρική άλβανική ζωή, ιδιαίτερα στά έργα των Πιέτερ Μπούντι, Φράνγκ Μπάρδι, Πιέτερ Μπογκντάνι κλπ. Από τό XVI αιώνα εμφανίζονται οι άπαρχές τής γραφής τής άλβανικής των Άρμπερέσηδων τής Ίταλίας μέ τό σύγγραμμα του Λέκ Ματρένγκα «Ή χριστιανική πίστη» (1592). Άργότερα, ιδιαίτερα τό XIX αιώνα, οι διακριμένοι ποιητές Γερονίμ Ντέ Ράντα, Γκαβρίλ Ντάρα ο Νεότερος, Φραντσέσκ Άντόν Σαντόρι, Ζέφ Σερέμπε καί άλλοι, άνέπτυξαν σ' αυτό τό έδαφος, μιά ολόκληρη λογοτεχνία. Σέ τούτη τήν Άνθολογία δίνονται άποσπάσματα από τό άριστούργημα του Ντέ Ράντα «Τό τραγούδι του Μιλοσάο», από τό ποίημα του Ντάρα του Νεότερου «Τό στερνό τραγούδι του Μπάλια» καί από τή συλλογή λυρικών ποιημάτων του Σερέμπε. Ή έντυπη λογοτεχνία των Άρμπερέσηδων τής Ίταλίας, - πού άποτελεί μεγάλη ήθική, πατριωτική καί καλλιτεχνική θησαύριση, - έπαιξε σημαντικό ρόλο στή σύνδεση των Άρμπερέσηδων μέ τήν άλβανική έθνική υπόθεση καί στή διατήρηση τής γλώσσας καί τής άγάπης τους γιά τή χώρα των προγόνων.

Από τόν πρώτο αιώνα τῆς τούρκικης κατοχῆς, στήν Ἀλβανία ἀναπτύχθηκε καί μιᾶ λογοτεχνία στά τούρκικα καί στά ἀραβικά. Παράλληλα μ' αὐτή ἄρχισε νά ἀναπτύσσεται στή χώρα μας καί ἡ λογοτεχνία στήν ἄλβανική γλώσσα μέ τουρκο-ἀραβικό ἀλφάβητο, πού ἕνα μέρος τῆς εἶχε θρησκευτικό χαρακτήρα, καί τό ἄλλο λαϊκό, μέ δημιουργούς τούς Μούτσι Ζάντε, Ἴμπραχίμ Νεζίμι, Χασάν Ζύκο Καμπέρι, Μουχαμέτ Κουτσούκου (Τσάμι) κλπ.

Από τό ΧVIII αἰώνα, στήν κεντρική καί νότια Ἀλβανία, ἐμφανίστηκε καί ἡ ἄλβανική θρησκευτική διδασκαλική λογοτεχνία μέ ἑλληνικό ἀλφάβητο, ἀπό τήν ὁποία δέ λείπουν καί σελίδες πού καθρεφτίζουν ὀρισμένες πλευρές τῆς ἄλβανικῆς πραγματικότητος τῆς ἐποχῆς. Οἱ Τεοντόρ Καβαλιώτι, Δανίλ Χατζίου, Τεοντόρ Χατζιφιλίππι, Κονσταντίν Μπεράτι κ.ἄ, εἶναι μερικοί ἀπό τούς ἐκπροσώπους αὐτῆς τῆς λογοτεχνίας.

Στό ΧΙΧ αἰώνα ἀναπτύχθηκε μιᾶ ἐκπολιτιστικο - λογοτεχνική κίνηση τῶν Ἀρμπερέσηδων, Ἀρβανιτῶν τῆς Ἑλλάδας. Τό παραπονετικό τραγούδι «Μωρέ ὄμορφε Μωριά!» θυμίζει τή μετανάστευση μερικῶν Ἀρμπερέσηδων ἀπό τό Μωριά καί τήν ἐγκατάστασή τους στήν Ἰταλία, ἀμέσως ὕστερα ἀπ' τήν ὀθωμανική κατοχή.

Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πώς ἡ ἄλβανική λογοτεχνία ξεπέρασε τούς τοπικιστικούς καί θρησκευτικούς περιορισμούς κι ἔγινε ἐθνική λογοτεχνία μέ μεγάλες ἰδεοκαλλιτεχνικές ἀξίες ὅταν στό ἐθνικό κίνημα γιά τό ξύπνημα καί τό δυνάμωμα τῆς συνείδησης τοῦ ἔθνους, γιά τό ξεσκλάβωμά του ἀπό τόν ξενικό ζυγό καί γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Πατρίδας, πῆραν ἐνεργό μέρος οἱ πλατιές λαϊκές μάζες καί τό κίνημα ἐπικυρώθηκε μέ τό ὄπλο καί τήν πέννα.

Ὑστερα ἀπό τή βίαιη διάλυση τοῦ Ἀλβανικοῦ Συνδέσμου (πού ἰδρύθηκε στήν Πριζρένη στά 1878), ἀπό τήν Ὑψηλή Πύλη καί τίς μεγάλες ἰμπεριαλιστικές δυνάμεις, ὁ ἄλβανικός λαός δέν ἔπαψε τόν ἀγῶνα γιά τά νόμιμα δικαιώματά του. Στή βάση τοῦ ἐθνικοῦ πολιτιστικο - κοινωνικοῦ κινήματος ριζοβόλησε κείνη ἡ λογοτεχνία πού μπήκε πλέρια στήν ὑπηρεσία του. Ἀπό τά χρόνια τοῦ '80 τοῦ περασμένου αἰώνα καί ὡς τήν

πρώτη δεκαετία του αιώνα μας αναδείχτηκαν διακριμένοι συγγραφείς, όπως οί Πάσκο Βάσα και Θύμι Μίτκο, Ναΐμ Φράσιερι και Σαμί Φράσιερι, Αντόν Ζάκο - Τσαγιούπι και Ντρέ Μιέντα, Άλέξ Σταύρε Ντρενόβα ("Ασντρεν) και Χαλίλ Μόσι, Μιχάλι Γκραμένο και Λουίγκι Γκουρακούκι κλπ, πού δημιούργησαν την αλβανική λογοτεχνία της Έθνικης Αναγέννησης. Κεντρική προσωπικότητά της στάθηκε ο Ναΐμ Φράσιερι. Σέ τούτη τήν Άνθολογία παραθέτονται άποσπάσματα άπ' τό ποίημα «Κτηνοτροφία και Γεωργία» (1886), λυρικά ποιήματα άπό τή συλλογή «Άνθη τής άνοιξης» (1890) και άποσπάσματα άπό τό έπικό ποίημα «Ίστορία του Σκεντέρμπεη» (1898). Τό έργο του Ναΐμ, αύτου του «άπόστολου τής άρβανιτοσύνης» έγινε και μένει πολύ άγαπητό για τίς πλατιές λαϊκές μάζες, ρίζωσε πιά στήν έθνική συνείδηση του αλβανικού λαού. Άκολουθώντας τό θεματολόγιο και τό πνεύμα του Ναΐμ, ο Αντόν Ζάκο - Τσιαγιούπι βασίστηκε πολύ στήν προφορική δημιουργία τής άγροτιάς και έπεξεργάστηκε μέ έκδηλο ρεαλιστικό ύφος πατριωτικά, κοινωνικά και ήθικο - έρωτικά μοτίβα. Άπό τά έργα του τό «Μπαμπά Τομόρι» (1902) κλπ, σέ τούτη τήν Άνθολογία παραθέτονται μερικά πολύ πετυχημένα λυρικά ποιήματα και πολιτικο - κοινωνικές σάτιρες. Τιμητική θέση στό πάνθεο των πιο διακριμένων αλβανών ποιητών κατέχει και ο Ντρέ Μιέντα, πού πραγματεύεται πλατιά και μέ μεγάλη καλλιτεχνική άξία τό πατριωτικό θέμα. Συνδυάζοντας τό λυρισμό μέ τό έπος, τό ρωμαντισμό μέ τό ρεαλισμό, τον πατριωτισμό μέ τά κοινωνικά μοτίβα, κατόρθωσε νά προσφέρει ένα έργο, όπου έξέχει ή μαεστρία σέ άρκετά είδη. Άπό τά «Γιουβενίλια» (1917) και «Έλευθερία» (1937) παραθέτονται έδω μερικά λυρικά και σοννέτα του. Άκολουθώντας τό Ναΐμ και τήν αλβανική δημοτική ποίηση μεγάλωσε και δημιούργησε ο Άλέξ Σταύρε Ντρενόβα - γνωστός μέ τό ψευδώνυμο "Ασντρεν, πού συγκαταλέγεται ανάμεσα σ' εκείνους τούς ποιητές πού έγραψαν στίς περιόδους τής Αναγέννησης και τής ανεξαρτησίας, μαζί μέ τούς Μιχάλι Γκραμένο, Χίλ Μόσι, Ρίστο Σιλίκι, Λουίγκι Γκουρακούκι και άλλους. Τά έργα του «Άχτίνα φωτός» (1904)

καί «Όνειρα καί δάκρυα» (1912), ἔπαιξαν σημαντικό ρόλο γιά τήν πατριωτική καί αἰσθητική διαπαιδαγώγηση.

Ἡ περίοδος πού ἀκολούθησε μετά τήν Ἀναγέννηση, δηλαδή ἡ περίοδος ἀπό τό σχηματισμό τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους (1912) ὡς τήν ἰταλική φασιστική κατάληψη τῆς Ἀλβανίας (1939), χαρακτηρίζεται ἀπό σκληρή πάλη ἀνάμεσα στή λογοτεχνία, πού συνέχισε μέ συνέπεια τό προοδευτικό ρεῦμα τῆς Ἀναγέννησης καί στό ρεῦμα ἐκείνης τῆς λογοτεχνίας, πού τέθηκε στήν ὑπηρεσία τοῦ καθεστώτος τῆς καταπίεσης κι ἐκμετάλλευσης πού βρισκόνταν στήν ἐξουσία τοῦ μοναρχικοῦ ἀστοφεουδαρχικοῦ καθεστώτος τοῦ Ἀχμέτ Ζώγκου καί τοῦ ἀντιδραστικοῦ κλήρου. Ἀπό τό προοδευτικό ρεῦμα ἀναδείχτηκαν μεγάλοι προοδευτικοί συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Φάν Σ. Νόλι καί ὁ Μιλός Γκέργκι Νικόλα - γνωστός μέ τό ψευδώνυμο Μιγκέني. Ὁ Φάν Σ. Νόλι, διακριμένος πατριώτης κι ἓνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς ἀστικοδημοκρατικῆς ἐπανάστασης τοῦ Ἰούνη τοῦ 1924, ἦταν δημοσιολόγος καί ρήτορας, ποιητής καί πεζογράφος, ιστοριογράφος καί μουσικολόγος, δραματουργός καί μεταφραστής στά ἀλβανικά.

Στήν ποίησή του, οὐσιαστικά, πραγματεύεται τή σύγκρουση ἀνάμεσα στήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση καί τήν ἀστοφεουδαρχική ἀντεπανάσταση. Ἀπό τήν ποιητική συλλογή του «Λεύκωμα» (1948), πάρθηκαν μερικά ἀπό τά ἐπικολυρικά ἀριστουργήματά του, ὅπως οἱ πολιτικές ἐλεγείες ἢ τό «Τρέξε, Μαραθωνομάχε» καί τό «Στίς ἀκροποταμιές». Μιά γερή στροφή πρὸς τό ρεαλισμό, τά κοινωνικά θέματα καί τό λαϊκό πνεῦμα, πραγματοποίησε ἡ ἀλβανική προοδευτική λογοτεχνία μέ τή γενιά τῶν νέων συγγραφέων, πού συνδέθηκαν μέ τό ἐργατικό κίνημα καί μέ τίς κομμουνιστικές ιδέες στήν Ἀλβανία στά χρόνια τοῦ '30, τοῦ αἰῶνα μας. Στήν πρωτοπορία αὐτῆς τῆς γενιάς ἀναδείχτηκε ὁ ὀνομαστός ταλαντοῦχος ἐπαναστάτης ποιητής Μιλός Γκέργκι Νικόλα - Μιγκέني (1911 - 1938). Ἀπό τήν ποιητική συλλογή του «Ἐλεύθεροι στίχοι», πού πέρασαν ἀπό τή λογοκρισία τοῦ σκοταδιστικοῦ ζωγκικοῦ καθεστώτος, δίνονται ἐδῶ ὀρισμένα ἀπό τά πιό δυνατά λυρικά

ποιήματα, ιδιαίτερα τό «Ποίημα τῆς ἀθλιότητος» ὅπου συμπεκνωμένα, συνθετικά, παρουσιάζει ἀνάγλυφα τὴν ἄθλια κι ἄχαρη ζωὴ τῆς φτωχολογιᾶς, μὰ καί τό συσσωρευμένο μῖσος καί τό πνεῦμα τοῦ ξεσηκωμοῦ τῶν μαζῶν ἐνάντια στὴν καταπίεση καί ἐκμετάλλευση ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ὁ Μιγκένι θεωρεῖται ὁ προάγγελος καί πρόδρομος τῆς σημερινῆς ἀλβανικῆς λογοτεχνίας. Δίπλα του ἀραδιάζονται καί ἀρκετοὶ ἄλλοι νέοι ποιητές· ἐδῶ ὅμως ἀναφέρομε μονάχα μερικοὺς, ὅπως τοὺς Νόντα Μπούλκα, Ἀλέξ Τσάτσι, Ἀντρέα Βάρφι, Δημήτρ Σ. Σιουτερίκι, Σεφκέτ Μουσαράι, πού πῆραν μέρος καί στὸν Ἀντιφασιστικό Ἐθνικοαπελευθερωτικό Ἀγώνα καί συνέχισαν νὰ δημιουργοῦν στίς μέρες μας, σάν συγγραφεῖς τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ. Ἐνα ἀπὸ τὰ νεότερα ταλέντα, πού ἐμφανίστηκε στὰ χρόνια τοῦ '30, τοῦ αἰῶνα μας, ἦταν ὁ Κεμάλ Στάφα, κομμουνιστὴς τῶν πρώτων ὠρῶν, Ἡρωας τοῦ Λαοῦ στὸν Ἀντιφασιστικό Ἐθνικοαπελευθερωτικό Ἀγώνα. «Στὴ σκιά τοῦ ἀδερφοῦ μου» καί τό «Τραγούδι τοῦ καμπαναριοῦ» εἶναι δυὸ ἀπὸ τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ λυρικά ποιήματά του. Στὴν Ἀνθολογία κάνει τὴν παρουσίαν του καί ὁ ποιητὴς Λιασγκούς Ποραντέτσι, πού διακρίθηκε σάν πλαστικός ζωγράφος τῆς φύσης τῆς γενετικῆς του, σάν λυρικός τραγουδιστὴς τῶν τρυφερῶν ἐρωτικῶν αἰσθημάτων καί σάν καλλιεργητὴς τῆς πλούσιας ποιητικῆς γλώσσας.

Μέ βάση τὴν κληρονομιά τῶν καλύτερων χαρακτηριστικῶν καί τῶν ἀρετῶν τῆς προγενέστερης προοδευτικῆς ποίησης, τίς πιό ὡραίες παραδόσεις τῆς προφορικῆς λογοτεχνίας τοῦ λαοῦ, καί μέ τὴν καθοδήγηση τοῦ Κόμματός μας, ἀκόμα ἀπὸ τὸν Ἀντιφασιστικό Ἐθνικοαπελευθερωτικό Ἀγώνα καί σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἐπανάστασης, τῆς οἰκοδόμησης καί ὑπεράσπισης τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴν Ἀλβανία, δημιουργήθηκε μιά λογοτεχνία μέ ἀνώτερες ἰδεοκαλλιτεχνικὲς ἀξίες, ἡ λογοτεχνία τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ. Αὐτὴ ἡ λογοτεχνία καθρεφτίζει καθαρά, γνήσια, τὴν ἔνδοξη ἐποποιία πού ἔγραψε ὁ ἀλβανικὸς λαός στὸν ἀγώνα του ἐνάντια στοὺς ἰταλοὺς καί γερμανοὺς

φασίστες καταχτητές και στους ντόπιους προδότες, καθρεφτίζει τις γιγάντιες προσπάθειες που έκαμε και κάνει ο αλβανικός λαός, πάντα κάτω από τη συνετή καθοδήγηση του Κόμματος 'Εργασίας 'Αλβανίας μ' έπικεφαλής τον ακριβό ήγέτη σύντροφο 'Ενβέρ Χότζια, για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού στην Πατρίδα μας, για την υπεράσπιση των νικών της επανάστασης και της Πατρίδας, σε αδιάλλακτη πάλη ενάντια στις άρπαχτικές επιδιώξεις των ιμπεριαλιστών, των σοσιαλιμπεριαλιστών, των ρεβιζιονιστών κάθε απόχρωσης και ενάντια στη διεθνή αντίδραση. 'Εκτός από τους συγγραφείς, που προαναφέραμε και που είχαν αρχίσει να δημιουργούν από τα χρόνια του '30, αναδείχτηκαν επίσης, από τον 'Αντιφασιστικό 'Εθνικοαπελευθερωτικό 'Αγώνα ακόμα, και οι Κόλ Γιακόβα, Φατμίρ Γκιάτα, Λαζάρ Σιλίκι, που συνέχισαν με μεγάλη επιτυχία τη δημιουργία τους και μετά την απελευθέρωση. Στά διάφορα λογοτεχνικά είδη, σαν γνωστές πιά προσωπικότητες για τα ξεχωριστά γνωρίσματα του μεγάλου ταλέντου τους, διακρίθηκε μιά ολόκληρη γενιά ποιητών, πεζογράφων και δραματοργών, όπως οι Σπύρο Τσιομόρα, Μάρκ Γκουρακούκι και Ντράγκο Σιλίκι, που ο πρόωρος θάνατος τους απόσπασε από τους κόλπους της κοινωνίας μας στην άκμή της δημιουργικότητάς τους· διακρίθηκε ή γενιά, που προωθεί όλο και περισσότερο τις ως τα σήμερα επιτεύξεις της αλβανικής λογοτεχνίας, γενιά συγγραφέων ανθρωμένη στο κλίμα της λαϊκοδημοκρατικής επανάστασης και της σοσιαλιστικής επανάστασης, από τους οποίους αναφέρομε μόνο τους Ντριτερό 'Αγκόλι, 'Ισμαήλ Κανταρέ, Φατός 'Αράπι, Νατάσια Λιάκο, Ντότς Γκέτια, 'Αντέμ 'Ιστρέφι, Ντότς Παπλέκα, που αντιπροσωπεύονται σε τούτη την 'Ανθολογία. Τέτια ποιητικά έργα, όπως ή «'Εποποιία του Μπάλ Κομπετάρ»¹⁾ του Σιεφκέτ Μουσαράι.

1) Προδοτική όργάνωση (Σημ. μεταφραστή)

«Οί ήρωες του Βίγκ» του Κόλ Γιακόβα, «Ο δάσκαλος» και «Τό μήνυμα» του Λαζάρ Σιλίκι, «Ο παρτιζάνος Μπένκο» του Φατμίρ Γκιάτα, «Μάνα Άλβανία» και «Οί πατέρες» του Ντρι-τερό Άγκόλι, «Τί συλλογιούνται τούτα τά βουνά» και «Οί άε-τοί πετούνε ψηλά» του Ίσμαήλ Κανταρέ, όπως και πολλά άλλα λυρικά έργα αυτών και των άλλων ποιητών που αναφέραμε, είναι πολύ αγαπητά στις πλατιές μάζες των άλβανών αναγνω-στών. Μερικά από τά έργα των Κανταρέ, Άγκόλι, Σιλίκι, Για-κόβα, Σιουτερίκι, Γκιάτα όπως και των προδρόμων τους Ναϊμ Φράσιερι, Μιγκένι κ.ά., έχουν μεταφραστεί σε μερικές ξένες γλώσσες και έγιναν γνωστά στο κοινό διαφόρων χωρών του κόσμου.

Αυτό, κρίνοντας μετριόφρονα, είναι μέρος της συμβολής που προσφέρει ο άλβανικός λαός στο θησαυροφυλάκιο του κοι-νού πολιτισμού των λαών. Τά αξιόλογα αυτά έργα πραγματο-ποιήθηκαν σε άδιάλλακτη πάλη ενάντια στις ξένες αντιλήψεις και έκδηλώσεις της λογοτεχνίας παρακμής των διαφόρων χω-ρών, ενάντια στις «θεωρητικολογίες» των έσωτερικών και έ-ξωτερικών έχθρών, ενάντια στις ξένες ιδεο-αισθητικές πιέσεις κι ενάντια στις φιλελευθεριστικές υποχωρήσεις απέναντί τους.

Στήν παραπέρα συνέχιση των παλαιότερων και νέων έθνι-κών επαναστατικών, καλλιεργημένων και λαϊκών παραδόσεων, έπωφελούμενη και από τις πιο προοδευτικές έπιτεύξεις της παγκόσμιας λογοτεχνίας των άλλων λαών, ή σημερινή άλβανική λογοτεχνία βαδίζει σίγουρα μπροστά, σε όφελος του πνευμα-τικού πολιτισμού του λαού της, σε όφελος της ιδεο-πολιτικής, ήθικης και αισθητικής διαπαιδαγώγησης των εργαζόμενων μα-ζών, που διεξάγουν την επανάσταση, οικοδομούν και υπερασπί-ζουν τό σοσιαλισμό στήν άκριβή τους Πατρίδα στηριζόμενες στις δυνάμεις τους. Γι' αυτό κι άντηχούν επίκαιρα τά ποιητικά λόγια του Ναϊμ Φράσιερι:

Άλβανία, έσύ μου δίνεις τ' όνομ' Άλβανός, τιμή!

Τήν καρδιά μου έσύ μέ πόθους μου τήν έπλασες κι όρμή!...

Τούτη ή 'Ανθολογία τής άλβανικής ποίησης μεταφράστηκε στην έλληνική γλώσσα από τόν ποιητή Πάνο Τσούκα, πού καλλιεργεί τήν άλβανική λογοτεχνία στά έλληνικά. Κατέχοντας βαθιά και τίς δυό γλώσσες, όντας ό ίδιος ποιητής, όχι μόνο στάθηκε πιστά στό άλβανικό πρωτότυπο, αλλά και τό απέδωσε καλλιτεχνικά, μέ τέτια έμπνευση και δεξιοτεχνία, πού μπορούμε νά πούμε ότι έκαμε μιά πραγματική άναδημιουργία.

ΒΕΧΜΠΙ ΜΠΑΛΙΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ο ΓΚΙΕΡΓΚΙ ΕΛΕΖ ΑΛΙΑ

Στούς άντρειωμένους, πρῶτος τους ὁ Γκιέργκι Ἐλέζ Αλία. Ἐννιά πληγές ἔχει ἀνοιχτές στό σῶμα του ἐννιά χρόνια. Κοντά του μόνο μιὰ ἀδερφή νυχτώνει, ξημερώνει, τοῦ πλένει τίς λαβωματιές μέ τῶν ματιῶν τά δάκρυα, τίς πλένει μέ τό κρῦο νερό ἐννιάχρονης βρυσούλας· μέ τὰ λυμένα της μαλλιά τό γαῖμα του στεγνώνει, μέ τῶν γονιῶν τὰ ἐντύματα στολίζει τό κορμί του καί τῆς μεσούλας τ' ἄρματα στό πλάγι του ἀραδιάζει. Κάθε φορά πού τίς πληγές ἡ κορασιά τοῦ ἀλλάζει βρίσκει ὁ ἀδερφός της λαρωμό, τόν πόνο τους ξεχνάει καί μόν' ὁ πόνος του γι' αὐτή τόν ρίχνει τοῦ θανάτου. Πάνω στήν ἐννατη χρονιά ἕνα μαντάτο ἀκούστη, πῶς κάποιος μαῦρος βάιλος¹⁾ ἀπὸ τῆ θάλασσα ἦρθε. Ἦταν κακὸς καί μπελαλῆς²⁾ κι ἔβαλε βαρὺν ὄρο: — «Θέλω ἀπό κάθε σπιτικό κι ἕνα ψητό κριάρι, θέλω τό κάθε σπιτικό μιὰ κόρη νὰ μοῦ στέλνει,

---

1) Βάυλος ἢ βάιλος (ἀπ' τό λατινικό «baiulus» ἦτανε τίτλος τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Βενετίας στήν Πόλη στά χρόνια τῶν Βυζαντινῶν καί τῶν Τούρκων· πρόξενος, κόνσολας.

Στά χρόνια τῆς φεουδοκρατίας βάυλοι λέγονταν οἱ διοικητές, πού ἀντιπροσώπευαν τοὺς φεουδάρχες ἢ τοὺς βασιλιάδες σέ διάφορες ἐπαρχίες καί δικάζαν στ' ὄνομά τους.

Στὴν ἀλβανική λαογραφία, ὁ βάυλος (ἀλβανικά μπαλόζ ἢ μπαυλόζ) ἔχει τὴ σημασία τοῦ ἐπιδρομέα, τοῦ κουρσάρου, τοῦ κακοποιοῦ πού ἔρχεται ἀπ' τῆ θάλασσα νὰ πατήσει τόν τόπο, νὰ τόν κουρσέψει, νὰ πάρει σκλάβους. Εἶναι ἕνα ἀντιπαθητικό πρόσωπο τῶν παραλογῶν, μ' ἐξαιρετική ὑπερφυσική δύναμη, καί μ' αὐτὴ τὴ σημασία χρησιμοποιεῖται καί στὴ μετάφραση.

2) μπελαλῆς—ἐκεῖνος πού δημιουργεῖ μπελάδες, φασαρίες.

ἓνα λεβέντη νὰ χαλῶ θέλω τήν πάσα μέρα,
θέλω καί μιὰ περιοχὴ νὰ καίω κάθε βδομάδα!»

Ἦρθεν ἡ ἀράδα καὶ τοῦ Γκιέργκ νὰ δώσει τὸ χαράτσι.
Στὰ μάγουλά του κύλησαν πλημμυριστὰ τὰ δάκρυα.
Πῶς τοῦ σπιτιοῦ του τήν τιμὴ ν' ἀφήσει στὸν κουρσάρο;
Ἄρχισε ἡ δόλια του ἀδερφή νὰ κλαίει καὶ νὰ φωνάζει:
— «Γιατί, ἀδερφέ μου, ὁ θάνατος νὰ μᾶς ἀλησμονήσει:
Ἡ μάνα κι ὁ πατέρας μας λυώνουνε μὲς στὸν τάφο,
μέσα στὸ σπίτι χρόνια ἐννιαῖα θαμμένο εἶν' τό κορμί σου
καὶ τὸ κορμί μου θά βρεθεῖ στοῦ βάλου τὰ χέρια.
Γιατί δὲν πέφτει ὁ πύργος μας νὰ μᾶς σκεπάσει κάτω;
Γιατί δὲ ρημαδιάζεται τὸ ἔρμιο μας τὸ σπίτι,
κατακαημένη μάνα μου, νὰ σώσει τήν τιμὴ σου;»
Ραγίστηκε τοῦ νιοῦ ἡ καρδιά κι ἔγινε δυὸ κομμάτια,
στό μέτωπό της στήλωσε τὰ θολωμένα μάτια,
στὰ μάγουλά του κύλησαν σάν κομπολόι τὰ δάκρυα
καὶ γιὰ τὸν πύργο του βαριά ξεστόμισε κατὰρα:
— «Ἐχ, ἄχαρα σεράγια μου, τὰ χόρτα νὰ σᾶς πνίξουν
κι ὀχιές κι ἀστρίτες νὰ χετέ ἀδερφι κι ἀδερφή σας.
Τόσο γοργὰ ρημάδιασεν ἡ στέγη σας κι ἀφήνει
νὰ πέσουν οἱ βροχοσταλιές στὴν κρεββατόστρωσή μου;»
— «Ὁχι, ἀδερφέ, νὰ σὲ χαρῶ», τοῦ ἀπιλογηθ' ἡ κόρη,
«θέρμη σὲ καίει καὶ ξωλαλεῖς¹⁾, γιατί δὲ στάζ' ἡ στέγη
τῆς ἀδερφῆς σου στάζουνε τὰ μάτια καὶ σὲ βρέχουν».
Ἐσφίξε ὁ Γκιέργκ στό χέρι του τῆς ἀδερφῆς τὸ χέρι,
τὸ χάιδεψεν ἀνάλαφρα, τήν κοίταξε στὰ μάτια,
καὶ δὲν τῆς μίλησε ποτὲ πικρότερ' ἀπὸ τότε:
— «Γιατί, ἀδερφούλα μου, θρηναῖς, ποιὸς πόνος σὲ παι-
[δεύει;
Γιατί, τὴν ἔρμη μου καρδιά τὴν κάνεις δυὸ κομμάτια;
Ἐννιαῖα χρονιές, πού σέπεται στό στρῶμα τό κορμί μου,
ἔσένα ἔχει ὁ Γκιέργκι σου παρηγοριά του μόνη.
Πές μου, ἀδερφή, μὴ σούλειψε ποτέ τό φαγοπότι;
Μὴ ἄντυτ' ἡ ξυπόλητη σ' ἄφησε ὁ ἀδερφός σου;

1) ξωλαλῶ—παραμιλῶ ἀπὸ πυρετὸ

Μήπως ποτέ σέ πίκρανε μέ κάνα βαρύ λόγο;
Μήπως τότε βαρέθηκες, τί σ' άντρα πήγε ό νοῦς σου;».
'Η κόρη πήρε άνάλαφρα τό χέρι του άνδερφοῦ της,
στό μέτωπό της τόβαλε καί γνωστικά άποκρίθη:
— «Τόσο πολύ, άνδερφοῦλη μου, σ' άνέβηκεν ή θερμη;
Νά μπῶ στά ζώντα μέσ τή γῆς άν σκέφτομαι γιά γάμο.
Καί φαγοπότι ἔχω αρκετό, νά φάω, νά πιῶ χορτάτα,
ἔχω καί ροῦχα νά ντυθῶ καί ποδεμή νά βάλω.
Βαρύτερ' άπό σήμερα ποτέ δέ μοῦ ἔχεις κρίνει.
'Εσένα ἔχω πατέρα μου, ἔσένα ἔχω καί μάνα,
καί μή κακιώνεις, άνδερφέ, καί μή μέ παραπαίρνεις
γιά ἕναν καημό, πού σήμερα θέλω σέ σέ νά κλάψω.
Γιατί, άνδερφέ μου, έννιά άννοιξες ἔτοῦτο τό κορμί σου
νά μή χλωρίνει καί νά βγεῖς ὀρθός στήν ξώπορτά μας;
Κι ἐγώ ή δόλια σου άνδερφή, γιατί νά μή στεγνώσω;
Πῶς ή βαριόμοιρη νά πάω στοῦ βάλου τήν πόρτα;
'Ακουσε ό νιός τά λόγια της καί μπράφ, στηλώθη ὀλόρ-
[θος:
— «Πάρε, άνδερφή μου, τ' ἄλογο του μεϊντανιοῦ καί τρέξε
στήν πόλη, στόν πεταλωτή τόν άνδερφοποϊτό μου
καί πές του: «'Ο Γκιέργκ σέ χαιρετᾶ καί σέ παρακαλάει
νά πεταλώσεις τ' ἄτι του καί νᾶν τὰ πέταλά του
άπ' τό πιό στέριο σίδερο καί τά κρρφιά άπό άτσάλι,
τί μέ τό μαῦρο βάλου θά βγεῖ ν' άντιπαλαίψει.
Κι άν δέ θελήσει τ' ἄλογο νά πεταλώσει ἐκεῖνος,
στό φίλο τόν πεταλωτή γοργά τρέξε, άνδερφή μου».
Καβάλλα ή κόρη στ' ἄλογο κατέβηκε στήν πόλη
καί πήγε στόν πεταλωτή, στό βλάμη του άνδερφοῦ της:
—«Καλή ὦρα σου, πεταλωτή καί βλάμη του άνδερφοῦ μου!»
—«Καλῶς τηνε τήν κορασιά ὀπούρχεται άπ' ἄλάργα!»
—«Χαιρετισμούς σοῦ στέλνει ό Γκιέργκ καί σέ παρακαλάει
νά πεταλώσεις τ' ἄτι του καί νᾶν' τὰ πέταλά του
άπ' τό πιό στέργιο σίδερο καί τά καρφιά άπό άτσάλι,
τί μέ τό μαῦρο βάλου θά βγεῖ ν' άντιπαλαίψει!»
'Ομως ό βλάμης ἄσχημα στήν κόρη άπιλογήθη:
—«'Αν μοῦ χαρίσεις, κορασιά, τά δυό σου ὠραῖα μάτια,
τόν άνδερφοῦλη σου τό Γκιέργκι ἐγώ θά τόν γλυτώσω,

θά κάμω, κόρη, τ' ἄτι του σάν ἄνεμος νά τρέχει». Καί τότε ἡ κόρη γύρισε καί τοῦ εἶπεν ὀργισμένη: —«Τί λόγια λές, πεταλωτή, πού νά σοῦ πές' ἡ γλώσσα; Στό σπίτι τοῦ σταυραδερφοῦ ξεκίνησα γιά νάρθω, πού τὸ ἄλογό μου ἐννιά χρονιές δέν πάτησεν ὡς τώρα, μὰ, σχώρα με, γιατί ἔπεσα σ' ἐνοῦ ἄτιμου τήν πόρτα. Τοῦτα τά μάτια μιά φορά τά χάρισα, γιά πάντα, στή μάνα, στόν πατέρα μου, πού κάτω ἀπ' τή γῆ λυών-
[νουν,
στό Γκιέργκι μου πού ἀπὰ στή γῆ τόν λυώνουν οἱ πλη-
[γές του!]

Στό φίλο τόν πεταλωτή πῆγεν ἡ κόρη κι εἶπε: «Χαιρετισμούς σοῦ στέλνει ὁ Γκιέργκ καί σέ παρακαλᾷ νά πεταλώσεις τ' ἄτι του καί νᾶν' τὰ πέταλά του ἀπ' τὸ πιὸ στέριο σίδηρο καί τὰ καρφιά ἀπὸ ἀτσάλι, τί μέ τό μαῦρο βάυλο θά βγεῖ ν' ἀντιπαλαίψει!» Ἐκεῖνος τὸ πετάλωσε σὰ νά τανε δικό του κι ἀποβραδύς στό σπίτι της ἐγύρισεν ἡ κόρη. Βρῆκε τό Γκιέργκ νά καρτερᾷ στής φλαμουριάς τόν ἴσκιο. Τί ἔκαμε τάχα ἐκειός ὁ ἀντρεῖος ὁ Γκιέργκι Ἐλέζ Ἀλία; Ἔστειλε χαιρετίσματα στό βάυλο καί τοῦ εἶπε νά βγεῖ πουρνὸ σέ πάλαιμα, νά χτυπηθοῦν οἱ δύο τους. —«Δέν ἔχω, βάυλε, κορασιά σέ σένανε νά δόσω. Κι ἂν τά κριάρια μου εἶν' παχιά δέν πάχυναν γιά σένα. Τήν ἀκριβή ἀδερφοῦλα μου, βάυλε, δέ σοῦ τή δίνω, δέν ἔχω ἄλλον τίς πληγές νά δένει τοῦ κορμιοῦ μου!» Σὰ ροδοχάραξε ἡ αὐγὴ ψηλὰ στὰ κορφοβούνια οἱ δύο ἀντρειωμένοι βγήκανε στοῦ ἀγώνα τό μεϊντάνι κι ἕνας στόν ἄλλον ἄσχημα πειράγματα πετοῦνε: Πρῶτος ὁ βάυλος μίλησε:

—«Γκιέργκι, ἀπὸ τό μνημα βγήκες; Γιατί, καημένε, μ' ἔφερες σέ τοῦτο τό μεϊντάνι;» Κι ὁ ἀντρειωμένος ὁμορφα στό βάυλο ἀπιλογήθη: —«Βάυλε, χαρὰ στό στόμα σου, σωστές κουβέντες εἶπες. Πᾶν χρόνοι ἐννιά πού κίνησα στόν τάφο νά κατέβω, μὰ προτοῦ φτάσω ἤρθες ἐσύ, νά μέ γυρίσεις πίσω. Πρὶν κράξεις με σέ πάλαιμα ζητᾷς τήν ἀδερφή μου,

γυρεύεις τ' ἄρνοκάτσικα πρὶν τὸ βοσκό γυρέψεις,
κι ἦρθα μὲ σέ νὰ χτυπηθῶ κι ἦρθα σέ σέ νὰ δείξω
πῶς οἱ πατέρες μας τρανή σέ μᾶς ἀφῆσαν διάτα,
ὅσο κρατοῦμε τ' ἄρματα μὴ δόσομε τὸ βιό μας,
μὴ δόσομε τὴν ἀδερφή στὸ βάλυον ἂν πρῶτα
δὲ θὰ βαφεῖ μέ τὸ αἷμα μας τοῦ ἀγῶνα τὸ μεῖντάνι.
Κι ἐσύ μὴ περφανεύεσαι περισσὶα γιατί ἐμένα
μέ λένε Γκιέργκι Ἐλέζ Ἀλί κι ἦρθε ἡ στερνὴ σου ὥρα!»
Φρουμάζουν τ' ἄτια καὶ πετοῦν τὰ πέταλά τους σπίθες.
Πρῶτος ὁ βάλυος τὸ βαρὺ ἐσήκωσε τοπούζι
καὶ τὸ σφεντόνισε μέ ὄρμην, ὅμως τὴν ὥρα ἐκείνη
τ' ἄτι τοῦ Γκιέργκ γονάτισε καὶ τὸ τοπούζι ἀπάνω
ἀπ' τοῦ γενναίου τὴν κεφαλὴ σφυρίζοντας ἐδιάβη
καὶ στό λιβάδι μπήχτηκε δώδεκα ὀργιές τοῦ βάθους
καὶ σήκωσε τὸν κουρνιαχτὸ δώδεκα ὀργιές τοῦ ἀψήλου.
Τότε τοῦ Γκιέργκ ἦρθε ἡ σειρά καὶ τὸ τοπούζι σβέλτα
ζύγιασε ὁ νιὸς καταμεσίς στό μέτωπο τοῦ ὀχτροῦ του.
Σωριάστηκεν ὁ βάλυος κι ἀναταράχτη ὁ κάμπος.
Εὐτύς τὴ σπάθα τράβηξεν ὁ Γκιέργκι ἀπὸ τὴ θήκη
κι ἀπ' τοῦ κουρσάρου τὸ κορμὶ χῶρισε τὸ κεφάλι.
Ἐπὸ τὰ πόδια σβάρνισε τὸ αἰμόφυρτο κουφάρι,
σ' ἓνα πηγᾶδι τὸριξε μέ τὸ ἄλογον ἀντάμα.
Ἐπ' ἄκρη σ' ἄκρη ὁ ποταμὸς κοκκίνησε ἀπ' τὸ αἷμα
καὶ τρία χρόνια ὀλάκερα βρώμαγε ὁ τόπος γύρα.
Γύρεσε ὁ Γκιέργκι σπῖτι του μέ τὸ γοργὸ του τ' ἄτι
τούς σύντροφούς του κάλεσε κοντὰ του καὶ τούς εἶπε:
—«Ἐφουγκραστεῖτε, σύντροφοι, τὸν ὑστερνὸ μου λόγο:
Δικὰ σας τὰ σεράγια μου, τῶν σεραγιῶν τὰ πλούτη,
δικὸ σας ὄλο μου τὸ βιὸ καὶ τὰ λογάρια μου ὅλα,
μόνο νὰ προστατέψετε τὴν ἀκριβὴ ἀδερφή μου!»
Ἐσκυψε ὁ νιὸς κι ἀγκάλιασε τὴν ἄχαρη ἀδερφή του
μά μέσ στ' ἀγκάλιασμα μέ μιᾶς οἱ δύο καρδιές σιγῆσαν
καὶ σωριαστήκανε νεκρὰ τ' ἀγαπημέν' ἀδέρφια.
Κανέννας δέν ξεψύχησε καλύτερ' ἀπὸ δαύτους.
Τριγύρω τους οἱ σύντροφοι στήσανε μέγα θρῆνο,
σκάψαν τὸ μνήμα τους πλατὺ, νᾶναι γιὰ δύο νομάτους,
ἀγκαλιασμένα καὶ τὰ δύο τ' ἀδέρφια νὰ χωρέσει.

“Ενα λαμπρό έπιτύμβιο τούς στήσανε στόν τάφο,
νά τόν θωροῦνε οί ἄνθρωποι, τ’ ἀδέρφια νά θυμοῦνται.
Καί στό κεφάλι τους κοντά μιὰ φλαμουριά φυτέψαν,
στά κλώνια νά κουρνιαζουνε τῆς ἄνοιξης τ’ ἀηδόνια.
Σάν πρασινίσαν τά βουνά καί φούντωσαν τά δέντρα
ὁ κοῦκκος πῆγε νά σταθεῖ στό νιόσκαφτο κιβούρι
κι ἠῦρε στεγνά τῆς φλαμουριάς ὅλα της τὰ κλωνάρια.
Χτύπησε πάλι τὰ φτερά στό μαῦρο πάει σαράι
καί βρῆκε ἀκέρια τή σκεπή στό χῶμα σωριασμένη.
Καί τότε πάει καί στάθηκε σέ κάποιο παραθύρι
κι ἔκαμε τέτιο ξορκισμό κι ἔδοσε τέτια διάτα:
«Διαβάτη, ἂν τύχει νά διαβεῖς ἐδώθε τραγουδώντας
σταμάτα τό τραγούδι σου κι ἂν κλαίγοντας περᾶσεις
πιό θλιβερό καί πιό πικρό τό μοιρολόι σου κάμε.
Σ’ ὅσα βουνά κι ἂν γύρεψα, σ’ ὅσα λιβάδια ἂν πῆγα,
σ’ ὅσα σπιτάκια στάθηκα τό θρῆνο μου σκορπώντας,
ταίρι δέ βρῆκα πουθενά τοῦ Γκιέργκι ’Ελέζ ’Αλία!»

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΧΑΛΙΑ

Λάμψη ἔχει ὁ γήλιος περισσῆ, μά ζεστασιὰ ἔχει λίγη.
Σαλεύει ὁ ἀνεμοτράνταχτος πλάτανος τῆς Γιουμπίνας.
Ἄπό τό βάρος τοῦ χιονιοῦ οἱ ὄξυές λυγοῦν νά σπά-
[σουν.

Μόνον τῶν πεύκων τίς κορφές δέν ἔκρυψε τό χιόνι.
Χιονοστιβάδες ροβολοῦν κι ἀχοῦνε τὰ φαράγγια.
Πᾶν στό ποτάμ' οἱ κορασιές τὰ ζὰ τους νά ποτίσουν
καί τό ποτάμι ἀλάκερο τό βρῆκαν παγωμένο.

Πῆγαν στά κεφαλόβρυσσα, κι αὐτά εἶχαν κρούσταλ-
[λιάσει.

Κι ἡ μιὰ στήν ἄλλη μίλησαν κι ἡ μιὰ στήν ἄλλην εἰ-
[παν:

— «Φοβοῦμαι πῶς θά χάσομε τό βιό μας ὡς τή μέρα
πού θά γλυκάνει ὁ καιρός κι οἱ πάγοι θέ νά λυώσουν.
Μά, θέ μου, ποιοὶ ναι τάχατες ἐκεῖν' οἱ στρατοκόποι
πού ἔρχονται ἀρχοντοπόδετοι κι ἀρχοντικά ντυμένοι;
Μή στά λιμέρια κίνησαν νά πᾶν τὰ παλληκάρια;
Μά πῶς κεῖνα τά διάσελα θά δυνηθοῦν νά διάβουν;»

Καί τότε ἡ Γέρα μίλησε κι εἶπε στίς ἄλλες τσοῦπρες:

— «Ὁ Μοῦγι κι οἱ συντρόφοι του βγῆκαν νά κυνη-
[γήσουν».

Πόσο γοργά τό σύννεφον ἔσκέπασε τόν ἥλιο,
ἕνα πλατὺ κι ἕνα μακρὺ ἀνύφανε μαγνάδι
καί τίς κορφάδες τύλιξεν ὀλόγυρα, ἄκρη σ' ἄκρη.
Ὅταν περνοῦσαν οἱ γενναῖοι τό φουσκωτό ποτάμι,
τόσο πολὺ στροβίλισεν ὁ ἀνεμος τό χιόνι,

πού ὁ ἕνας τὸν ἄλλο συντροφο τὸν ἔχασε ἀπ' τὰ μὰ-
[τια.

Τὰ παλληκάρια πάγωσαν, μὰ πρόβαλλεν ἔμπρός τους,
κοντὰ στήν ἀκροποταμιά, τοῦ Μούγι τό σεράγι.

Γιά δεῖπνο ὁ Μούγι κράτησε τὰ παλληκάρια του ὅλα.

Ἐριξε ξύλα στή φωτιά καί φούντωσεν ἐκείνη
καί νὰ πυρῶσει δύνονταν μέ μιᾶς τρακόσιους ἄντρες.

Ἵστερα ὁ Μούγι σίμωσε βαρέλες καί βαρέλια·
κρασί χαν τὰ βαρέλια του, ρακί χαν οἱ βαρέλες.

Σὰν πυρωθῆκαν κι ἤπιανε, συνῆρθαν οἱ λεβέντες
κι ἀρχίσανε τὰ μέτωρα καί τό κουβεντολοῖ

κι ἀρχίσανε ν' ἀναρωτοῦν τὸ σπιτονοικοκῦρη:

— «Σπίτι σου ἀπόψε λάχασε μουσαφिरαῖοι, Μούγι,

καί μὴ σοῦ βαρυφαίνεται νὰ ποῦμε σου ἕνα λόγο:

Τὸν ἀδερφό σου τὸ Χαλίλ γιατί δὲν τὸν παντρεύεις;

Ἐπὶ καιρὸ ζευγάρωσαν οἱ συνομήλικοί του

καί σ' ὅλους χάρισε ὁ θεὸς ἀγόρια καί παιδοῦλες.

Μὴ καί λυπήθης χρήματα στὸν ἀδερφό νὰ δώσεις;

Μὴ καί λυπήθης τὰ ἔξοδα τό γάμο του νὰ κάμεις;

Μούγι, πολὺ φοβούμαστε πῶς κάποιος τὸν πλανεύει.

Στὴ Νέα Κοτόρη πάει πυκνὰ καί σκλάβο θὰ τὸν κάμουν

καί θὰ χαθεῖ τό σπίτι σου, θὰ ντροπιαστεῖ τό σοί».

Κι ὁ Μούγι ἀπολογήθηκε καί στοὺς συντρόφους του

[εἶπε:

— «Σύντροφοι, πάντ' ἀξιέπαινοι καί τιμημένοι νᾶστε.

Ἐσεῖς καλὰ τὸ ξέρετε τό χάλι μου, γενναῖοι.

Χρήματα δέ λυπήθηκα στὸν ἀδερφό νὰ δόσω,

μὴτ' ἔξοδα λυπήθηκα τό γάμο του νὰ κάμω.

Κανένας σας, συντρόφοι μου, ἀνάδερφος δὲν εἶστε.

Ποιὸς γιὰ τὸ γάμο τοῦ ἀδερφοῦ τὰ ἔξοδα λυπᾶται;

Δὲν εἶναι, ὦρ' ἄντρες, ὁ Χαλίλ πρόστυχος καί κουρ-

[σᾶρος·

ἔσεῖς καλὰ τὸν ξέρετε πῶς εἶναι παλληκᾶρι.

Κι ἂν θὰ σκεφτεῖ τὸ χαλασμό στό σπίτι μου νὰ φέρει,

ὅ,τι τοῦ ἀνήκει ἀπ' τὸ ἡλιοφῶς ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τό
[πάρει.
Κι ἂν θὰ σκεφτεῖ, συντρόφοι μου, τό σοι μας νὰ ντρο-
[πιάσει,

ἀστροπελέκια ἄς ρίξουνε τὰ νέφια, νὰ τόν κάψουν
κι ὁ τάφος νὰ μὴ τὸν δεχτεῖ καὶ νὰ τὸν ἀναρίξει».

Τότε σηκώθηκε ὁ Χαλὶλ κι ἔκαμε τέτιον ὄρκο:

— «Κάλλια νεκρὸς στὴ μαύρη γῆς, παρά νὰ κάμω ταίρι
μιὰ κόρη συντοπίτισσα, γιατί θαρρῶ ἀδερφές μου
τοῦ τόπου μας τίς κορασιές, τίς κόρες τῆς Γιουτμπίνας.

Ἦ θέ νὰ κάμω ταίρι μου τοῦ κράλη τὴν Τανούσια
ἢ μὲ τὴ γῆ θὰ παντρευτῶ, τό χῶμ' ἄς μέ σκεπάσει.

Ἄπ' τὴν Τανούσια πιό ὄμορφη δέν εἶδε ὁ κόσμος ἄλλη.

Τό μέτωπό της τὸ λευκό μέ βουνοῦ πλάγι μοιάζει
τὴν ὦρα πού στὴ δύση της γέρνει σιγά ἢ σελήνη.

Τὸ πρόσωπό της ρόδινο σὰ μῆλο στό κλωνάρι,

τά μάτια—μαυροκέρασα, τὰ φρύδια της—γαϊτάνι

καὶ σὰν χελιδονιοῦ φτερά τά ματοτσίνουρά της·

ἢ μύτη της ὀλόιση σὰν χρυσοῦ κοντύλι,

τό στοματάκι της—ἀνθὸς πού μόλις γλυκοσκάει,

τά δόντια της ὀλόλευκα σὰν ποταμοῦ χαλίκια

πού μόλις τά πλυνε ἢ βροχὴ καὶ λάμπουνε στὸν ἥλιο·

ὡσὰν λαιμὸς περιστερᾶς εἶναι ὁ λευκὸς λαιμὸς της,

ὀρθόστητη σὰν ἔλατο εἶναι ἢ κορμοστασιὰ της

κι εἶν' τ' ἀπαλά χεράκια της ὡσὰν κρινοπλασμένα...

Ἀνάθεμα, ψηλὰ βουνὰ, μέ χιόνια σκεπασμένα,
πού ὅλες τίς διάβες κλείσατε νὰ μὴ μπορῶ νὰ διάβω
καὶ νὰ περάσω ἀντίπερα σ' ἐκεῖνο τό βασιλεῖο.

Ἔχ, ἄς μποροῦσα τὴν πλατιά τὴ θάλασσα νὰ φέρω

σὲ τοῦτα σας τὰ διάσελα, τὰ χιόνια σας νὰ λυώσω,

ν' ἀνοίξω δρόμο ὅσο νὰ πάω τὰ στέφανα νὰ βάλω...».

Ἀγροίκησεν ἢ θάλασσα τὴν πεθυμιὰ τοῦ νέου

κι ἔστειλε ἀγέρα δυνατὸν, ἓνα ζεστὸν ἀγέρα,

τὰ μαῦρα νέφη σκόρπισε κι ἀνάλυωσε τὰ χιόνια.
Χιονοστιβάδες πέφτανε καί τὰ βουνά βογγοῦσαν.
Στόν ποταμό κυλήσανε τὰ χιόνια σέ τρεῖς μέρες.

Τότε ὁ Χαλίλ ἐπήδησε στοῦ ἀλόγου του τή ράχη,
εἶπε στό Μούγι «ἔχε γειά» κι ἐχάθη καβαλλάρης.
Κανείς γιά δευτέρα φορά στό δρόμο δέν τόν εἶδε.
Μένανε πίσω του βουνά, δάση μ' ὄξυές κι ἐλάτια,
μένανε πίσω του στενά, πέρασαν μέρες, νύχτες,
κι ἄνθρωπο δέν ἀπάντησε στή μακρυνή του στρατά.

Ὡς βγῆκε στήν ψηλότερη βουνοκορφή ἀπάνου
ἓνα ποτάμι ἀγνάντεψε σάν θάλασσα ἄκρη σ' ἄκρη
καί δίπλα του μι' ἀπέραντη ἀπλώνονταν πεδιάδα.
Σίμωσε κεῖ καί στάθηκε τ' ἄλογο νά ποτίσει
μά, ξάφνου, τ' ἄτι τρεῖς ὀργιές τινάχτη πρὸς τὰ πίσω
κι ὁ νιὸς εἶδ' ἓναν ἄνθρωπο στή ρίζα κάποιου βράχου.

Ἦτανε ἡ Ὠρα¹⁾ κι ἔκρινε γλυκὰ στό παλληκάρι:
—«Ξέρω, λεβέντη μου, καλά γιατί ρθες κατὰ δῶθε
τί σ' εἶδα, καθὼς πέρναγες, στὶς Κίτρινες Κοιλιάδες,²⁾
τί σ' ἀγαπῶ, σάν πού ἀγαπῶ, τίς κόρες τῶν ματιῶν μου,
προστάτισσά σου ἀκοιμητη μέρα καί νύχτα στέκω
καί σ' ἀκλουθῶ ἀξεχώριστη σάν νᾶμαι γὼ ἡ σκιά σου.
Μά σίμωσε, λεβέντη μου, κι ὅ,τι σοῦ πῶ ἀφουγκράσου.
Βλέπεις ἐκεῖνο τό πλατὺ, τὸ μέγα τὸ ποτάμι;
Κεῖνο τὸ λένε Δούναβη. Βλέπεις ἐκεῖ στήν ὄχθη
κάτι σκηνές ὀλόλευκες κι ἀνάμεσὰ τους, βλέπεις,
ἓνα τσαντίρι κόκκινο; Ροβόλησ' ἐκεῖ κάτου,

1) Ὠρα—πρόσωπο τῆς ἀλβανικῆς μυθολογίας, φύλακας ἑνὸς ἀνθρώπου, ἑνὸς σπιτιοῦ κλπ.

2) Κίτρινες Κοιλιάδες—(κακές κοιλάδες)—τοποθεσία, πού ἀναφέρεται συχνὰ στὶς ραψωδίες τοῦ κύκλου «Τοῦ Μούγι καί τοῦ Χαλίλ». Ἐκεῖ συνήθως διεξάγονται οἱ μάχες μέ τούς ἐχθρούς.

ἑλεύτερο τὸ χαλινὸ τοῦ ἀλόγου σου ν' ἀφήσεις
 καὶ θὰ σὲ πάει ὀλοῖσσα στήν κορασιά τοῦ κράλη»
 Ἡ ὦρα ἔξαφανίστηκε καὶ χάθηκε στὰ ὄρη,
 ὁ νιὸς ἔξαφανίστηκε καὶ χάθηκε στὸν κάμπο.
 Τότες ὁ γήλιος ἔγερνε καὶ μούχρωσεν ἡ μέρα
 καὶ τὸ φεγγάρι τ' ἀργυρὸ ἀργοῦσε ν' ἀνατείλει...
 Τὸ παλληκάρι, ὡς ἔφτασε στοῦ ποταμοῦ στήν ὄχθη,
 μὲς σ' ἓνα δάσος ἔδεσε τὸ γρήγορο ἄλογό του
 καὶ πάει πεζὸς πρὸς τίς σκηνές, κρυμμένος στὸ σκοτάδι.
 Κι ὅταν σ' ἐκεῖνο σίμωσε τὸ κόκκινο τσαντίρι
 σταμάτησε καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ κάποιο δέντρο
 ὅπου χε μέσα στὸ νερό τίς ρίζες του ἀπλωμένες.
 Ἡ ἀγωνία τὸν ἔτρωγε καὶ συχναναρωτιόταν:
 —«Γιατὶ ν' ἀργαίει τόσο πολὺ ναρθεῖ τὸ μεσονύχτι;»
 Κι ὡς ἔδοσε στερνά ὁ θεὸς κι ἦρθε τὸ μεσονύχτι,
 τὸ κοφτερότερο ἔβγαλε μαχαίρι ἀπ' τὸ φηκάρι
 καὶ σίμωσε σερνάμενος στὸ κόκκινο τσαντίρι,
 ἔκοψ' ἓνα κομμάτι του κι ἔχωσε κεῖ τὸ χέρι.
 Ὅμως σὲ τοῦτο λάθεψε γιατί τὸ χέρι πάει
 κι ἄγγιξε ἀνθρώπου μέτωπο: ἦτανε ἡ κραλοπούλα.
 Λαχταρισμέν' ἡ κορασιά πετάχτηκε ἀπ' τὸν ὕπνο,
 ἓνα κακό ξεφωνητό σκορπώντας μὲς στή νύχτα.
 Μὲ μιᾶς τρακόσιες κορασιές συνάχτηκαν ὁμάδι
 καὶ τὴν Τανούσια ρώτησαν γιατί ξεφώνισ' ἔτσι.
 Μὰ ἡρεμα ἡ κόρη μίλησε κι εἶπε στὶς βαγιοπούλες:
 —«Πηγαίν'τε νὰ πλαγιάσετε, καλὲς συντρόφισσές μου,
 κάτι σὰν ἴσκιος μ' ἄγγιξε καὶ ξύπνησ' ἀπ' τὸ φόβο»
 Οἱ κορασιές σκορπίσανε καὶ πᾶνε νὰ πλαγιάσουν
 κι ἡ ρηγοπούλα ξάπλωσε νὰ κοιμηθεῖ κι ἐκείνη.
 Μὰ, ξάφνου, βλέπει νὰ κυλᾷ στή γῆ ἓνα δαχτυλίδι.
 Ἐσκυψε ἡ κόρη μονομιᾶς, τὸ σήκωσε ἀπὸ χᾶμου,
 κι ἀπρόσμενα ἐνὸς νέου μορφὴ θωρᾷ κι ἀναρωτιέται:
 — «Ποῦ νὰ εἶδ' αὐτὸ τὸ πρόσωπο, ποῦ τοῦ Χαλὶλ μοῦ
 [μοιάζει;»
 Ἄκουσε ὁ νιὸς τὸ λόγο της καὶ δέν κρατήθηκε ἄλλο:

— «Φωτιά νά πέσει κι άστραπή, Τανούσια, νά σέ κάψει.
Είσαι, ὦ Τανούσια, ἐσύ ἄνθρωπος, ἔχεις καρδιά καί μπέ-
[σα;»

Κι ἡ κόρη ἀπιλογήθηκε κι εἶπε στό παλληκάρη:
— «Ἔ, ὦρέ νιέ, πόσο βαθιά μπῆκες ἐδῶ, σάν νάχες
ἐντὸς τρακόσια πνέματα καί φῶς δέ σ'εἶδε διόλου.
Ἔμπα μέσ τὸ τσαντίρι μου, λεβέντη, κι ἡ γιά πάντα
ἀντάμα θά γλυτώσομε ἢ θά χαθοῦμε ἀντάμα».
Μὰ ὁ Χαλίλ δὲ βιάστηκε κι εἶπε: «Καρτέρα λίγο!»
Τῆ σπάθα ξεφηκάρωσε, κοντά στήν τέντα ἐστάθη,
κοίταξε γύρω στήν αὐλή κι ἀφοῦ ψυχὴ δέν εἶδε,
τότες ἐμπῆκε στή σκηνὴ κι ἡ κόρη εὐτύς τὸν πῆρε
ἀπὸ τὸ χέρι καί γοργὰ τὸν πῆγε στὸν ὄντά της,
πού ἦταν γεμάτος μέ προικιά κι ὡς διάλεξε ἀπὸ δαῦτα
τὴν πιὸ καλύτερη στολὴ, τὴ χρυσοπλουμισμένη,
τὴν ἔδωσε στὸ νιούτσικο καί τοῦ εἶπε ἡ κραλοπούλα:
— «Σήκου, Χαλίλ, καί γρήγορα τοῦτα τὰ ροῦχα βάλε,
γιατὶ ἂν ἡ μέρα θά σέ βρεῖ ντυμένον ὅπως εἴσαι
καί τῶν δυονῶν τίς κεφαλές ὁ κράλης θά μᾶς πάρει».
Ἐντύθη ὁ νιὸς καί φάνταξεν ὀλότελα ὡς κορίτσι.

Ἡ χαραυγὴ γαλάτωσε τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι
κι ὁ γῆλιος πρόβαλλε θαμπὸς στὰ γαλανὰ τὰ οὐράνια.
Μὰ γιατί τὰχα ἔτσι νωρὶς σηκώθηκαν οἱ βάγιες;
Φορτώσανε μαλλί καί πᾶν γιὰ πλύμα στὸ ποτάμι.
Ὅθε ἦταν πέτρες σκόρπισαν κι ἀρχίσανε τὸ πλύμα.
Κ ἄλλοτε οἱ βάγιες πλένουνε κι ἄλλοτε τραγουδοῦνε.
Σέ λίγο πάει στήν ποταμιὰ κι ἡ ὦρια κραλοπούλα
μὲ μι' ἄλλη κόρη κρατητές καί κάθησαν νά πλύνουν.
Κι οἱ βάγιες τῆς τῆ ρώτησαν καί τὴν ψιλοξετάσαν.
— «Πές μας, πεντάμορφη τῆς γῆς, πού τήνε βρῆκες τού-
[τη
τὴν κόρη πού ὅλες μᾶς περνᾶ σέ χάρη κι ὀμορφάδα;
Τό μάτι τῆς—μάτι ξωθιάς, ἡ μπάλα τῆς—φεγγάρι
κι ἐλάτι λυγερόκορμο μοιάζ' ἡ κορμοστασιά τῆς.

Αὐτή κάτω ἀπ' τόν ἥλιο μας ἄλλο δέν ἔχει ταίρι». — «Τί λέτε, καλές βάγιες μου, τίποτε δέν ὑπάρχει πού νά μήν ἔχει ταίρι του μέσα στόν κόσμο ἐτοῦτο. Κι ἐτούτ' ἡ κόρη, κορασιές, εἶν' ἀρραβωνιασμένη μέ τόν πασά τῆς Ντούμπλικα, μά πάμφτωχ' εἶναι ἡ δό-
 [λια
 δέν ἔχει, ἀλί, κανένανε τήν προίκα νά τῆς φτιάξει. Κάτω ἀπ' τή γῆ ὁ πατέρας της, μέσα στόν τάφο λυώ-
 [νει,
 κι ἡ μάνα της, πάνω στή γῆ, γυρνᾷ στοὺς πέντε δρό-
 [μους.
 Κι ἦρθε ἡ καημένη, βάγιες μου, στόν κράλη τό γονιό
 [μου
 νά τοῦ ζητήσῃ βοήθημα, τήν προίκα νά ἐτοιμάσῃ. Ὅμως ἐσεῖς, νά σᾶς χαρῶ, τὸ πλῦμα σας κοιτάχτε καί μή τήν περιπαίζετε τήν ἄμοιρην ἐτούτη». Οἱ κορασιές σωπάσανε καί σκύψανε στό πλῦμα κι ἄλλες λευκαίνουν τό μαλλί κι ἄλλες μέ πόνο κλαῖ-
 [νε ...

Μά τί ἔκαμεν ἡ κρᾶλισσα ἐκεῖ στή Νέα Κοτόρη; Εἶδ' ἓνα ὄνειρο κακό, πῶς μέσ σ' ἓνα κοπάδι μέ τρακόσι' ἄσπρα πρόβατα, μπῆκ' ἓνας μαῦρος λύκος. Λαχταρισμένη ξύπνησε καί φώναξε στόν κράλη: — «Ξύπνησε, κράλη, πού ἀστραπή νά πέσει νά σέ κάψει. Μιά κορασιά μονάκριβην ὁ Θεός σου ἔχει χαρίσει, ἀγόρι σου ἄλλο στή γωνιά δέν ἔχεις ἀπ' αὐτήνε κι ἔκλεισε χρόνος νά τῆ δεῖς· σήκου καί καβαλλίκα τ' ἄτι σου τό καλύτερο κι ἄμε νά ἰδεῖς τήν κόρη, γιατί ἐγὼ κακὸνειρο στόν ὕπνο μου εἶδ' ἀπόψε, πῶς τίς τρακόσιες βάγιες μας τίς σκόρπισ' ἓνας λύκος, πού ἀπ' τή Γιουτμπίνα εἶχεν ἐρθεῖ καί μπῆκε ἀνάμεσά
 [τους». Ἄκουσε ὁ κράλης καί μέ μιᾶς στηλώθηκεν ὀλόρθος,

τὴν πανοπλία του φόρεσε, τοίμασε τ' ἄλογό του
 καὶ καβαλλάρης ἔτρεξε στοῦ Δούναβη τὴν ὄχθη.
 Τὶς τριακόσιες κορασιές τὶς γνώριζεν ὁ κράλης.
 μὰ βρῆκε καὶ μιὰ πιότερη, ἐκείνη τὴν πιὸ ὠρία.
 Καὶ τότε ὁ κράλης μίλησε κι εἶπε στὴν κορασιά του:
 — «Τανούσια μου, νὰ σέ χαρῶ, ποῦ τήνε βρῆκες τούτη
 τὴν κορασιά, πού ταίρι της στὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει;»
 — «Εἶναι φτωχὴ ἢ κακόμοιρη, ἀπέθανε ὁ γονιός της
 κι ἡ ἔρημη μανούλα της γυρνᾷ στοὺς πέντε δρόμους.
 Μὲ τὸν πασὰ τῆς Ντουμπλικα εἶναι ἀρραβωνιασμένη,
 ὅμως δὲν ἔχει, τὰτα μου, τὴν προίκα γιὰ τὸ γάμο
 κι ἦρθε ἡ πικρὴ στὴν πόρτα σου, νὰ σέ παρακαλέσει
 καὶ νὰ ζητήσῃ βοήθημα ὅ,τι ἡ καρδιά σου θέλει».
 Ὁ κράλης συγκινήθηκε καὶ στὴν κορούλα του εἶπε:
 — «Τώρα θὰ ξεκινήσομε νὰ πᾶμε στὴν Κοτόρη
 κι ἐσύ αὐτὴ τὴν κορασιά μαζί σου θὰ τὴν πάρεις».
 Ὁ κράλης διὰ τὸν ἔδοσε νὰ τοιμαστοῦν οἱ βάγιες
 κι εὐτὺς φορτῶσαν τ' ἄλογα καὶ κίνησαν γιὰ δρόμο.
 Πλάι-πλάι, καβάλλα στ' ἄτια τους, ἐπήγαινε ἡ Τανού-
 [σια
 μὲ τὸ Χαλίλ, στὴν πιὸ στερνὴ τοῦ καρβανιοῦ ἀράδα,
 ὁ νιούτσικος στό γρίβα του κι ἡ κόρη στό ἔντορῃ της.
 Στρατιῶτες ἀπ' ὀλόγυρα στὸ δρόμο τοὺς φρουροῦσαν
 κι ἦταν ἀδύνατο νὰ βροῦν τρόπο γιὰ νὰ ξεφύγουν.
 Στερνὰ ἔπο τρία μερόνυχτα φτάσαν στὴ Νέα Κοτόρη.
 Οἱ τριακόσιες κορασιές σκορπίσαν στὰ κονάκια.
 Τὸν πύργο τὸν καλύτερο διάλεξε ἡ κραλοπούλα,
 μακρὺς τρακόσια βήματα, ψηλὸς δώδεκα πάτια,
 πάνω σὲ βράχο ριζιμιό, κοντὰ στὸ περιγιάλι.
 Κι ὁ πύργος κεῖνος ὅμοιο του στὴν ὁμορφιά δὲν εἶχε.
 Μὲ λαξεμένο μάρμαρο εἶχε τὶς ὄψεις του ὅλες,
 εἶχε καὶ βρῦσες δροσερὲς γιὰ νὰ δροσολογιοῦνται,
 εἶχε πανῶριο ἀνθόκηπο, μὲ θαμαστά λουλούδια,
 εἶχε καὶ βάρκες γιὰ νὰ πᾶν στὴ θάλασσα βαρκάδα.

Ἐκεῖ ὅποιος πᾶνινε νόμιζε πῶς ἄλλαζε τὴ ζήση.

Ἐκεῖ ἔμειναν ὁ νιὸς κι ἡ νιά τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύ-
[χτες.

Γουλιὰ νερὸ δέν ἠπιανε, βουκιά ψωμί δὲ φάγαν.

Μιά συλλογιά τούς παιδευε καὶ συχναναρωτιόταν:

— «Τάχατες πῶς θὰ κάμομε νὰ πᾶμε στὴ Γιουτμπίνα;»

Ἵμορφα ἔσκέφτ' ἡ κορασιά καὶ στὸν καλὸ τῆς εἶπε:

— «Τὸ γρίβα σου ν' ἀφήσομε τὴ θάλασσα νὰ σκίσει
κι ἐμεῖς σὲ βάρκα μ' ἄρμενα καὶ μὲ κουπιὰ νὰ μποῦμε,
ἐγὼ ν' ἀνοίγω τ' ἄρμενα, σὺ τὰ κουπιὰ νὰ λάμνεις.

Μπορεῖ ἐν' ἀγέρι εὐνοϊκό τὴ βάρκα μας νὰ σπρώξει
καὶ νὰ μᾶς βγάλει ἀντίπερα στὰ μέρη σου κι ὁ γρίβας
θὰ μᾶς προσμένει στὸ γιαλὸ, καβάλλα νὰ μᾶς πάρει».

Μὰ ἡ κρᾶλισσα εἶδε τ' ἄλογο τὰ κύματα νὰ σκίζει
κι ἔτρεξ' εὐτύς στὸν ἄντρα τῆς καὶ τοῦ πεν ὀργισμένη:

— «Φωτιὰ νὰ πέσει κι ἀστραπή καὶ νὰ σὲ κάψει, ὦ
[κρᾶλη.

Τρεῖς μέρες πᾶν πού ἡ κόρη μας γύρισε στὴν Κοτόρη
καὶ μήδε γὼ καὶ μήδε σὺ τὴν εἶδαμε στὰ μάτια».

— «Ἄν θέλεις σύρε νὰ τὴ δεῖς, τί ἐγὼ καιρὸ δέν
[ἔχω».

Πόσο γοργὰ τοιμάστηκεν ἡ κρᾶλισσα καὶ πῆρε
τό δρόμο πού τὴν πήγαινε περιγιαλοῦ στὸν πύργο.

Βρῆκε τὴν πόρτα σφαιλιστὴ καὶ μ' ἐπιτηδεμένη
ψιλή φωνή, γλυκιά φωνή, στὴν κορασιά τῆς εἶπε:

— «Τανούσια μου, νὰ σὲ χαρῶ, ἀνοίξε νὰμπω μέσα,
νὰ δῶ, ἀκριβὴ μου, μιά βολὰ τὰ δυὸ σου τὰ ματάκια,
γιατί ὁ καημὸς σου μ' ἔλυωσε, μὲ πᾶει στὸν ἄλλο
[κόσμο!]

Πίσω ἀπ' τὴν πόρτα ρίγησεν ἡ ὦρια ἡ κραλοπούλα:

— «Τὶ λές, Χαλίλ, ν' ἀνοίξω τῆς;»

— «Ἄνοιξε κι ὅ,τι τύχει!»

Μὰ δέν τῆς ἔκανε ἡ καρδιά τὴν πόρτα τῆς ν' ἀνοίξει.

Ἐἄφνου μιά σκέψη πέρασε μέσα στό νοῦ τῆς κι εἶπε:

— «Καλόμοιρη μανούλα μου, πῶς νὰρθω νὰ σ' ἀνοίξω,
πού ἐγὼ μαι κρεββατόδετη ἀπὸ βαριάν ἀρώστια;»

— «Ἐλα, Τανούσια μου ἀκριβή, ξέρω τὴν ἀρρωστιά σου, γιατί κι ἐγὼ σὰν ἦμουν νιά, στά χρόνια σου ὅταν ἦ-
[μου,]
ἀρώστησα πολλές φορές ἀπὸ παρόμοια ἀρρωστία.
Μὰ τό Θεὸ σοῦ ὀρκίζομαι, τὴ μπέσα μου σοῦ δίνω,
πῶς τούτη τὴν ἀρρωστία σου ἐγὼ θά σοῦ τὴ γιάνω.
Μὸν' ἀνοιξε, μὴ ἀφήνεις με νὰ καρτερῶ στήν πόρτα
κι ὀλοζωῆς ἢ μάνα σου μάνα γιὰ σένα θᾶναι».

Μ' ἀλοίμονο, δὲν ἦτανε ἡ μάνα ἐκείνη μάνα.
Ἦταν ἀνήμερο θεριὸ, ποὺ καταλοῦσε δράκους.
Σὰν εἶδε μπρὸς τῆς τὸν Χαλίλ, τ' ἄξιο τό παλληκάρι,
τρέμοντας πισωγύρισε, καθὼς τρέμει τὸ φίδι.
— «Ἀστροπελέκι, κόρη μου, νὰ πέσει νὰ σέ κάψει,
ποὺ γέμισες τὸν πύργο μου μέ πρόστυχους, μέ κλέ-
[φτες!]

Τὴν πόρτα ἐκλείσε πίσω τῆς, στὸν κράλη ἔτρεξε κι εἶπε:
— «Τό τέλος σου ἦρθε, κράλη μου· κουρσάροι τῆς
[Γιουτμπίνας]
πατήσανε τοὺς πύργους σου, πήρανε τὴν τιμὴ μας,
καὶ βιάζουν τὰ κορίτσια μας».

Ἦταν ὁ κράλης, ξαφνιασμένος,
μέ πυρωμένο πρόσωπο, μ' ἄγρια φωνὴ τῆς εἶπε:
— «Πῶς δέ στεγνὼν' ἡ γλῶσσα σου, τ' εἶν' τοῦτα τὰ
[μαντᾶτα;]

Σηκώθηκε, ἀρματώθηκεν, ἐπῆρε τό στρατό του,
ἔζωσε γύρα τὸ γιαλὸ καὶ χούμησε στὸν πύργο
καὶ σύλλαβεν ἀπὸ χεριοῦ τό νεὸ καὶ τὴν κοπέλα.
— «Τανούσια, πῶς μέ ντρόπιασες ἔτσι τὸν ἔρημο ἐ-
[μένα,
μέ τῆς Γιουτμπίνας τὸ ληστή πῶς ἔμεινες ἀντᾶμα;]

Ἐκλείσε ὁ κράλης τὸν Χαλίλ μέσ σέ βαθιὰ μπου-
[ντροῦμια]
καὶ τὸ κορίτσι τὸ διώξε στοὺς δρόμους νὰ γυρίζει.
— «Καὶ τώρα φύγε, κόρη μου, —τῆς εἶπε, —τοῦτος εἶναι

ὁ δρόμος πού μονάχη σου τὸ θέλησες νά πάρεις.
Καὶ ποτὲ πιά στοῦ πύργου μας τὴν πόρτα μὴ πα-
[τήσεις,

τί μόνη σου τὴν ἔκλεισες μὲ βάτα γιὰ ὀλοένα».
Τοὺς δρόμους πῆρε ἡ κορασιά πικρά μοιρολογώντας.
Ἐβγαίνει ὁ κόσμος νά τὴ δεῖ, τὸ θρῆνο τῆς γροικοῦσε,
ὅμως κανεὶς δὲν τόλμησε κοντά τῆς νά σιμώσει,
τί ὀλόγυρά τῆς ἔστεκε τοῦ κράλ' ἡ κουστωδία.
Σὰ ζύγωσεν ἡ κορασιά στὴν ἄκρη τῆς Κοτόρης
τῆνε σταμάτησε ὁ Γιοβάν:

— «Γιατὶ θρηναῖς, Τανούσια;

Ποτὲ δέ σ' ἄκουσα νά κλαῖς καὶ νά ὀδύρεσ' ἔτσι».

— «Γιοβάν, μοῦ πιάσαν τὸν Χαλίλ, τὸν ἀδερφό τοῦ
[Μούγι,

κι ἐμένα μ' ἔδιωξε ὁ γονιός, στοὺς δρόμους νά γυρίζω
κι ὅσω νά ζῶ στό σπίτι μου νά μὴ πατήσω πάλι».

— «Ποιός τάχα τοῦτο τὸ κακὸ σοῦ τό καμε, ἀδερφή
[μου;»

— «Ἄχ, κάλλια ὁ μαῦρος θάνατος νά μ' εὔρισκε τῆ
[δόλια.

Ἡ μάνα πού μὲ γέννησε, αὐτὴ κι ἐπρόδοσέ με.

Μά ἐσέ, Γιοβάν, μιὰ ὑστερνὴ παραγγελιά σ' ἀφήνω.

Τοῦ Μούγι στείλε μήνυμα, γοργὰ νάρθει νά σώσει
τὸν ἄδερφό του τὸν Χαλίλ, τί ἀλλιώτικα ὁ λεβέντης

θὰ ρέψει μέσα στά βαθιά, στά σκοτεινὰ μπουντρούμια.

— «Ἐγὼ δὲν ξέρω τὰ ἴχνη του, δὲν ξέρω τὰ λημέρια.

Μά ζεῖ στὸν τόπο μας ἐδῶ μιὰ συντοπίτισσά του
πού ἔχει τὸν πύργον ἀκριβῶς στὴν κορυφή τῆς πόλης,
μὲ πόρτα κατακαίνουργη, τί ἐφέτος τῆνε φτιάξαν».

Τῆνε συνόδεψε ὁ Γιοβάν ἴσαμ' ἐκεῖ τὸν πύργο

καὶ τῆ γυναίκα ἀπάντησαν μπρὸς στὴν καινούργια πόρτα,
καθὼς γυρνοῦσε ἀπ' τὸν κρουνοὸ μὲ τὴ νεροβαρέλα.

— «Τί σ' εὔρηκε, Τανούσια μου, τί σ' εὔρεν ἀδερφή μου;»

— «Ἐτοῦτο πού εὔρηκεν ἐμέ, κανέναν νά μὴν εὔρει.

Στοὺς πέντε δρόμους τριγυρνῶ, διωγμένη ἀπ' τὸ γονιό
[μου,

κι ὅσο νά ζῶ, στό σπίτι μου ποτέ νά μή πατήσω.
Σκλάβο μου πιάσαν τόν Χαλίλ, τόν ἀδερφὸ τοῦ Μούγι,
καί μέσ στή μαύρη φυλακή, φοβοῦμαι, θά σαπίσει
ἂν δέ θά τρέξει γρήγορα ὁ Μούγι νά τόν σώσει».
Τὴν κορασιάν ἐγκάρδιωσεν ἡ εὐγενική γυναίκα:
—«Ἄν εἶναι ὁ Μούγι ζωντανός, τρεῖς μέρες πρὶν περάσουν,
ἐσύ τοῦ γάμου στέφανα θά βάλεις στό κεφάλι».

Μαντατοφόρο μπεσαλῆ ξεκίνησε τὴ νύχτα
νά πάει στό Μούγι ὀλόγοργος κι ὡς ἔφεξεν ἡ μέρα
εὐρῆκε τό μυνήτερα στοῦ Μούγι τὸ σαράγι
κι ἰστόρησε καταλεπτῶς στό Μούγι ὅ,τι συνέβη.
Ἄκουσε ὁ Μούγι κι ἄρχισε μὲ μιᾶς νά χαχανίζει.
—«Δέ σοῦ εἶχα πεῖ, μωρέ Χαλίλ, ὦ ταῦρε τῆς Κοτόρης,
πῶς ἡ Κοτόρη θά σοῦ φάει ἐσένα τό κεφάλι;
Σάμπως αὐτὸ νά μ' ἦτανε ντροπὴ γιὰ τὴ Γιουτμπίνα,
τό πόδι μου—τ' ὀρκίζομαι—δέ θά κουνούσα διόλου».
Ὁ ἀντρειωμένος ἔτρεξε στοῦ πύργου τό μπεντένι
καὶ τὴ Γιουτμπίνα κάλεσε μὲ μιὰ φωνὴ στεντόρια:
«Μέγα κακὸ μᾶς εὐρῆκε κι ὅλ' οἱ λεβέντες πρέπει
ν' ἄρματωθοῦμε σήμερα, νά πᾶμε σέ σεφέρι».
Μὲ μιᾶς τὰ παλληκάρια του συνάχτηκαν ὁμάδι
καὶ τοῦ εἶπαν:

—«Μούγι, γιὰ καλὸ ἄς εἶναι· τί συνέβη;»

—«Τί νά σᾶς πῶ, ἀντρειωμένοι μου, μὲ ντρόπιασε ὁ ἀδερ-
[φός μου.

Τὸν πιάσαν καὶ τὸν ἔδεσαν μέσα στή Νέα Κοτόρη.
Σάμπως αὐτὸ νά μ' ἦτανε ντροπὴ γιὰ τὴ Γιουτμπίνα,
τ' ὀρκίζομαι, δέ θά τρεχα γιὰ νά τότε βοηθήσω.
Ἐτοιμαστεῖτε, σύντροφοι, τί τοῦ θανάτου ἡ μέρα
δέν εἶναι κἂν χειρότερη ἀπ' τὸ κακὸ ἐτοῦτο».
Τρακόσιοι καβαλλάρηδες ζωθῆκαν τ' ἄρματά τους
κι ὅλοι γοργά ξεκίνησαν νά πᾶν στή Νέα Κοτόρη.
Ἐκαμαν τ' ἄτια νά πετοῦν κι ἀπ' τὴν ποδοβολή τους
ἀχούσανε τὰ σύλλογγα, θολῶναν τὰ ποτάμια.
Κι ὅταν οἱ καβαλλάρηδες στό περιγιάλι φτάσαν,

στήν ἀμμουδιά τούς σκόρπισεν ὁ ἀντρειωμένος Μούγι
καὶ τούς παράγγειλε: «Κανείς μήδε ἄχνα νὰ μή βγάλει!»
Ἐκεῖνοι καλοκρύφτηκαν καὶ σὰν βουβοὶ προσμέναν.

Τῆ Νέα Κοτόρη κάλεσε σέ συναξην ὁ κράλης.
Κι ὅλοι, μεγάλοι καὶ μικροὶ, συνάχτηκαν ὁμάδι
σὰν νὰ ταν μέρα σκολιανή, μπροστὰ στήν ἐκκλησία.
Καὶ στήν πλατέα καταμεσῆς ἑνας λεβέντης στέκει
μέ σίδερα στὰ χέρια του, μέ σίδερα στὰ πόδια.
Εἶναι ὁ Χαλίλ ὁ δύστυχος ἐκεῖνος ὁ λεβέντης.
Ἕλλη ἡ Κοτόρη τὸν γελᾷ καὶ τότε περιπαίζει.
Ξάφνου σηκώθη ὁ βασιλιάς καὶ τοῦπε μέ καμάρι:
—«Βλέπεις, Χαλίλ, τὸ θάνατο, πές μου, Χαλίλ, εὐρέθης
σέ δυσκολότερες στιγμὲς ἀπ' τὶς στιγμὲς ἐτοῦτες;»
Κι ὁ νιὸς ἀπιλογήθηκε μέ τέτια λόγια ἀντρίκια:
—«Στενὰ δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὡς τῆ στερνή του ὥρα.
Ὁ θάνατος, κράλη, ἔρχεται ὅταν πεθάν' ἡ πίστη
ἢ κι ὅταν μιά βουκιά ψωμί δὲν ἔχεις γιὰ τό φίλο.
Κάθε φορά, ὅσο πιό στενὰ τύχαινε νᾶμαι, κράλη,
τόσο καὶ πιό ἐλευτέρος γινόμουνα ὀλοένα!»
—«Χαλίλ, πές ἂν θές νὰ πεῖς, τὸν ὑστερνό σου λόγο,
τί στό παλούκι ἐκεῖνο δά ἡ ζωὴ σου θά τελειώσει».
—«Κράλη, ἀστραπή σου καὶ φωτιά, ἕνας θεὸς τὸ ξέρει
γιὰ ποιόνε τάχα τὸ μπηξες ἐτοῦτο τὸ παλούκι.
Πέντε λεφτὰ τῆ λευτεριά μονάχα νὰ μοῦ δώσεις.
Ἄλλο καλὸ δὲν ἄφησαν σέ μᾶς οἱ πρόγονοί μας
ἐξὸν νὰ μή πεθαίνομε κατάκοιτοι στό στῶμα,
κι ὅταν μᾶς κόβει τό σπαθί, ἐμεῖς νὰ τραγουδοῦμε».
Κι ὁ βασιλιάς μ' ἀντρόπρεπα τοῦ ἀπολογήθη λόγια:
—«Χαλίλ, τραγούδησε ὅσο θές!»

Τοῦ λύσανε τὰ χέρια
καὶ τὸ λαοῦτο τοῦδοσαν κι ἄρχισε τό τραγούδι...

Καὶ τότε ὁ Μούγι πρόβαλλεν ἀκράτητος στὸν κάμπο,
μιὰ πολεμόχαρη κραυγὴ πρωτάκουστη σκορπώντας,
ποῦ πύργους ξεθεμέλιωνε, φουρτουνιάζε πελάγη
κι ἀχολογοῦσαν τὰ βουνὰ σὰν σέ κακὸ χειμῶνα.

Τά παλληκάρια οὐτ' ἔνανε δέν ἄφησαν νὰ φύγει.
Ἄναψε μάχη φονικὴ καὶ μὲ τὰ δόντια θένε
ὁ ἕνας τὸν ἄλλον οἱ γενναῖοι νὰ τὸν κατασπαράξει
καὶ μὲ δόντια τ' ἄλογα νὰ σκίσουν τόνα τ' ἄλλο.
Πέρα, βαθιὰ στὴ θάλασσα κουφάρια κολυμποῦνε
καὶ κολυμποῦνε τὰ κορμιά μὲς τὸ χυμένο γαῖμα.
Ἄκουραστος χύνεται μπρὸς μὲς στοὺς ἐχτροὺς ὁ Μούγι.
Ξάφνου ἀγροικᾷ τὸν Χαλίλ βροντόφωνα νὰ κράζει:
—«Μούγι, ἀδερφέ μου, πρόσεξε τὸν κράλη μὴ χαλάσεις.
Λύστε μου ἕνας τὰ δεσμὰ γιατί ὄρκον ἔχω κάμει
μὲ τοῦτο τὸ παλούκι του νὰ πάρω τὴν ψυχὴ του!»
Ὁ Μούγι τὸν ξαλύσωσε κι ὄρμησε ὁ νιὸς στὸν κράλη,
ἀπὸ χεριοῦ τὸν ἔπιασε κι ὡς ἦταν ὀρκισμένος
στὸν πάσσαλο τὸν ἔδεσε κι ἐκεῖ τό τέλος τοῦρθε.
Γοργὰ οἱ γενναῖοι τοὺς δαυλοὺς ἀδράξανε στὰ χέρια
κι οἱ φλόγες ἀγκαλιάσανε τὴν πόλη ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη.
Περίσσια ὁ Μούγι ἀγρίεψε καὶ λύπηση δέ νοιώθει
γιὰ πύργους ποὺ ἐρειπώνονται, γι' ἀνθρώπους ποὺ πε-
[θαίνουν.

Ἐγυρε ὁ γήλιος τρεῖς φορές καὶ τρεῖς βγῆκε ἡ σελήνη
κι ἀσίγητη ἔκαιγε ἡ φωτιὰ, ρημάζοντας τὴν πόλη.
Ὅταν ὁ Μούγι κίνησε στὸν τόπο του νὰ πάει,
πρὸς τὴν Κοτόρη στράφηκε κι εἶπε τὰ λόγια τοῦτα:
—«Ἀκοῦστε σεῖς, χαλάσματα κι ὦ τῶποι ρημαγμένοι,
σ' ὅποιον ρωτήσει σας γιατί σᾶς ἄφησ' ἔτσι ὁ κράλης
νὰ πεῖτε: «Γιατὶ πρόδοσε τὴν κόρη της ἡ μάνα,
γιατὶ ἔβγαλε ἀπ' τὰ σίδερα τὸν ἀδερφὸ του ὁ Μούγι,
γιατὶ ὁ Χαλίλ παντρεύτηκε μιά κόρη ποὺ μειν' ἔρμη!».

ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΑΪΚΟΥΝΑΣ¹⁾

Ἡ χαραυγή κι ἂν ρόδισεν, σὰν ἄφεγγα εἶναι ἀκόμα.
Ἄν γήλιος κι ἂν ἀνέτειλεν, ἡ ζεστασιά τοῦ λείπει.
Ἄν Μούγι, θὲ μου, τί ἔκαμε; Μὲ δώδεκα συντρόφους
βγῆκε ὁ ἀντρειωμένος σύνταχα στὶς Κίτρινες Κοιλᾶδες
κι ἐκεῖ τὸ γιό τοῦ σκότωσαν οἱ σκιάδες, οἱ ἐχτροί του.
Ἐκεῖ τόνε παράχωσε κι ὡς ἔσκαβε τὸ μνήμα
πλάι του δὲ βρέθηκε κανεὶς ἐξὸν ἀπὸ τίς ζάνες,²⁾
πού βρέχανε μὲ δάκρυα τὸ νιοσκαμένο χῶμα,
ἐξὸν ἀπ' τοὺς συντρόφους του, πού γοερά θρηνοῦσαν,
ἐξὸν ἀπ' τίς ψηλὲς ὄξυες, πού ὀρθώνονταν τριγύρα.
Καὶ τ' ἀηδονᾶκια τί πικρὰ πού τό μοιρολογῆσαν...
Στό σπίτι ὁ Μούγι ὡς γύρισε τοῦ γιοῦ του ἡ μάνα

[τοῦ εἶπε:

«Μούγι, ποῦ μοῦ ἔχεις τό παιδί; Στὶς Κίτρινες Κοιλᾶδες
ἀλήθεια λὲς ν' ἀπόμεινε;».

«Στὶς Κίτρινες Κοιλᾶδες

δὲν ἔμεινε, μὰ πάει στοὺς θειοὺς νὰ μείνει λίγες μέρες».
Στό θεό τό Μούγι νῶρκισεν:

«Ἄμάν, ὦ Μούγι, πὲς μου

τί μόκαμες τὸ γιόκα μου, τί ἐγίνη τό παιδί μου;»
Καὶ τότε ὁ ἀντρεῖος μίλησε καὶ στή γυναῖκα του εἶπε:
«Τὸ γιό σου τόνε σκότωσαν οἱ σκιάδες οἱ ἐχτροί μας,

1) Ἄικουνα—ἡ γυναῖκα τοῦ Μούγι, ἥρωα τῶν ραψωδιῶν τοῦ Βορρά. Σύμφωνα μὲ τό θρύλο εἶχαν ἑπτὰ παιδιά, μὲ τό ἴδιο ὄνομα, Ἄμέρ, πού ὅλα σκοτώθηκαν στὸν πόλεμο. Ὁ Ἄμέρ τοῦ του τοῦ μοιρολογιοῦ ἦταν ἑπτὰ χρονῶ.

2) Ζάνα—θεότητα τῆς ἀλβανικῆς μυθολογίας, πού νομίζονταν σὰν ὡραία καὶ πολεμικὴ κόρη, πού βοηθᾶει τοὺς ἀντρειωμένους μὰ πού κάποτε καὶ ἰσκιόπατεῖ. Μοιάζει μὲ τίς Νύμφες.

μά μοιρολόγησέ τονε ὅταν θὰ πᾶς γιὰ ξύλα.
Δέ θέλω στό κονάκι μου θρήνους καί μοιρολόγια.
Κι ἄν θέλεις σύρε νά τόν ἰδεῖς στῖς Κίτρινες Κοιλάδες».
Κι ἄρχισε ἡ μάνα νά θρηνηᾶ καί νά στηθοκοπιέται:
«Ἄλί σέ μέ τήν ἔρημη, τήν ἀπορφανισμένη!»
Καί κίνησε ὀλομόναχη νά πάει στοῦ γιοῦ τόν τάφο.
Τ' ἀστέρια σταματήσανε τὸ θρήνο της ν' ἀκούσουν.
Κι ὡς βγῆκε ἡ μάνα ἡ δύστυχη στῖς Κίτρινες Κοιλάδες
πρὸς τὸ φεγγάρι γύρισε καί μιὰ κατάρρα τοῦ εἶπε:
«Ἄχ, ὦ φεγγάρι, νά σβηστεῖ τὸ φῶς σου, πού ἓνα λόγο
κείνη τῆ νύχτα τήν πικρὴ δέ μούστειλες ἐμένα
νάβγαινα ἡ δόλια γρήγορα στῖς Κίτρινες Κοιλάδες
καί σ' ἓνα μνημα νάμπαινα μαζί μέ τό παιδί μου.
Κι ἄν ἴσως δέ μᾶς χώραγε τοὺς δυό τὸ ἴδιο μνημα
κι ἀνίσως τό παιδάκι μου δέ μ' ἄφηνε κοντά του,
ἔν' ἄλλο μνημα δίπλα του θέ νά σκαβα καινούργιο.
Καί τῖς βουνίστιες τῖς ὄξυές θέ νά παρακαλοῦσα
καί τά λιθάρια τοῦ βουνοῦ θέ νά παρακαλοῦσα
καί μπρὸς στὰ μαῦρ' ἀνοιγματα θὰ πρόσπεφτα ἡ καη-
[μένη:

Πλατύ ναι τό βουνὸ κι ἐσεῖς πιάστε ὅθε θέτε τόπο,
μά ἐμέ μιὰ γούρν' ἀφῆστε μου, γιατί μ' ἀνήκει τόσο.
Ἄχ, ὦ φεγγάρι, ἀνάθεμα, πῶς ξεκληρίστηκα ἔτσι;»
Κι ὅταν στὸν τάφο πάει τοῦ γιοῦ, εἶδε ἡ καημένη μάνα
μιὰ τρακοσάχρονην ὄξυά, μ' ἀμέτρητα κλωνάρια
καί τὸν πιὸν ὠριο κλῶνο της στό μνημα εἶχεν ἀπλώσει.
Σ' ἐκεῖο τὸν κλῶνο ἀκούμπησε καί τά πικρὰ της δάκρυα
ἄρχισαν νά σταλάζουνε στὸν τάφο τοῦ παιδιοῦ της.
Καί τὰ πουλάκια τοῦ βουνοῦ σωπάσαν τό τραγούδι,
σωπάσαν τὸ τραγούδι τους ν' ἀκουρμαστοῦν τῆ μάνα.
«Δέν ξέρεις, τάχα, γιόκα μου, δέν ξέρεις, καλογιέ μου,
ποιός ἦρθε, πού δέ σκῶνεσαι γιὰ νά μέ χαιρετήσεις;
Γιούλη μου, μόνο μιὰ φορά ἔβγ' ἀπ' τῆ φυλακή σου
καί μίλησε τῆς μάνας σου, πού σ' ἔχει μεγαλώσει.
Ἐσὺ δέ μ' ἄφηνες ποτέ νά περιμένω τόσο.
Στὸ δάσος τῖς ἀχτίδες του σκόρπισε τὸ φεγγάρι,
τ' ἀστέρια τρεμοσβύνουνε κι ἀναρωτοῦν τὸν Ἥλιο:

«Τὸν βλέπεις τάχα;» Κι ἀπαντάει ὁ γήλιος στ' ἀστερά-
[κία:

«Δέν τότε βλέπω τί μιὰ ὄξυά τὸ θῶρι μου ἐμποδίζει». Πές τους: μὲ σκέπασαν βαθιά νά μὴ περνᾶ τὸ φῶς σας, νά μὴ ἀγροικῶ τῆς μάνας μου τό μαῦρο μοιρολόι, νά μὴ μέ φτάνει τὸ πικρὸ τῆς μάνας μου τό δάκρυ, ἄχ, ὦρὲ Ὁμέρ μου ἀκριβέ, Ὁμέρ μου καλογιέ μου! Τί λές, νά φέρω τ' ἄτι σου; Ἔβγα νά παιγνιδίσεις, σὺρε νά δροσολογιστεῖς στά κρῦα τὰ κεφαλάρια, περπάτει στίς βουνοκορφές ἀντάμα μέ τὶς ζάνες, κι ἡ μάνα σου, παιδάκι μου, τόν τάφο σου φυλάει!» Οἱ ὄρειάδες δέν ἀντέξανε νά τὴν ἀκούσουν ἄλλο, δέν ἄφησαν τὰ λόγια της νά βγοῦν ἀπὸ τὸ στόμα, σταμάτησαν στά στήθη της τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς [της,

παγώσανε στά μάτια της τὰ καφτερά της δάκρυα, σκουπίσανε τὰ δάκρυα της ἀπὸ τὰ μάγουλά της καί γοργὰ οἱ ἴδιες σηκωτὴ τὴν πῆγαν στή Γιουμπίνα.

ΤΟΥ ΡΟΖΑΦΑΤ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Τή Μπούν'1) ἀντάρρα σκέπασε τρεῖς μέρες καί τρεῖς νύ-
[χτες.

Κι ὕστερα μι'αῦρα φύσηξε καί πῆρε τήν ἀντάρρα,
τή σήκωσε ὡς τὸ Βαλντανουζ², πού δούλευαν τρία ἀ-
[δέρφια,

δουλεύανε νά χτίσουνε τοῦ Ροζαφάτ τὸ κάστρο.

“Ὀλη τή μέρα χτίζανε, τή νύχτα γκρεμιζόταν.

Κεῖθε ἓνας ἄγιος γέροντας πέρασε κάποια μέρα:

— Ἀδέρφια, καλῶς κάνετε!

— Καλό νάχεις, ὦ γέρο.

Μὰ ποῦ τὸ βλέπεις τάχατες ἐτοῦτο τὸ καλὸ μας;

“Ὀλη τή μέρα χτίζομε κι ὅλη τή νύχτα πέφτει.

Μή ξέρεις, γέροντα, γιατί τὸ κάστρο δὲ στεριῶνει;

— Ξέρω, παιδιὰ, μὰ νὰ τὸ πῶ τόχω μεγάλο κρίμα.

— Πές ὅ,τι ξέρεις, γέροντα, δικὸ μας νᾶν τὸ κρίμα!

— Ἐχετε ταίρια ἐσεῖς οἱ τρεῖς;

— Κι οἱ τρεῖς ἔχομε, γέρο,

Δεῖξε μας τί νὰ κάμομε νὰ στεριωθεῖ τὸ κάστρο.

— Μπέσα, παιδιὰ, νὰ κάμετε κι οἱ τρεῖς σας νὰ ὀρκι-
[στεῖτε

κουβέντα νὰ μὴ ἀνοίξετε στὸ σπίτι σας σάν πᾶτε

καί στὴν καλή του νὰ μὴ πεῖ τό μυστικὸ κανένας.

Κι αὔριο, ὅποια φέρει τὸ ψωμί, στοιχειῶστε τη στὸ κᾶ-
[στρο

καί θέ νὰ ἰδεῖτε, ὦρέ παιδιὰ, πόσο καλὰ στεριῶνει.

1. Μπούνα—ποτάμι πού περνᾶ ἀπ' τή Σκόντρα

2. Βαλντανουζ—τοποθεσία, ἴσως ἐκεῖ ὅπου οἰκοδομήθηκε τὸ κάστρο, στὸ Ροζαφάτ.